

Bibliotekarz

4

1980
ROK XLVII
WARSZAWA

**CZASOPISMO WYDAWANE PRZEZ STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH
ORAZ BIBLIOTEKĘ PUBLICZNĄ M. ST. WARSZAWY**

TREŚĆ

L. Oplawska: Literatura rolnicza w gminnych bibliotekach publicznych	77
A. Dziubecki: Kształcenie i doskonalenie kadr dla bibliotek szkolnych	91
Seminarium poświęcone biblioterapii (I. Łukijaniuk)	95
Przegląd piśmiennictwa	
Sprawy bibliotek i czytelnictwa w prasie	98
Kronika krajowa	99
Kronika zagraniczna	100
Przepisy prawne	102
Z żałobnej karty	
Tomasz Jeziorski	104
Informacja Instytutu Książki i Czytelnictwa o realizacji wskaźnika zakupu książek do bibliotek publicznych w 1979 r.	III str. okł.

СОДЕРЖАНИЕ

— Сельскохозяйственная литература в массовых библиотеках на селе	77
— Обучение и профессиональная подготовка сотрудников для школьских би- блиотек	91
— Семинар посвящён библиотерапии	95
Обзор литературы	
Проблемы библиотек и чтения на печати	98
Дамашная хроника	99
Зарубежная хроника	100
Законодательство	102
Из печатной	104

CONTENTS

— Agricultural Literature in Rural Public Libraries	77
— Professional Training and Improving on the Staff for School Libraries	91
— Seminar Concerning Bibliotherapy	95
Review of Books and Articles	
The Book and Reading in the Press	98
Domestic Chronicle	99
Foreign Chronicle	100
Legal Regulations	102
From Memories	104

REDAGUJE KOMITET: *Lucjan Biliński, Tadeusz Bruszewski, Marcin Drzewiecki, Krystyna Galewicz, Jadwiga Kotodziejska (red. nacz.), Jerzy Maj (sekr. red.), Mieczysław Mazurkiewicz, Kazimierz Podhorski, Zbigniew Zmigrodzki.*

LEOKADIA OPLAWSKA

INSTYTUT KSIĄŻKI I CZYTELNICTWA

Literatura rolnicza w gminnych bibliotekach publicznych

Przedmiot, cel, zakres i metoda badań

W okresie intensywnego rozwoju rolnictwa nie sposób nie docenić literatury rolniczej. Duże znaczenie ma właściwy dobór tej literatury do księgozbiorów bibliotek gminnych, oparty na rozeznaniu zapotrzebowania czytelniczego.

Wśród bibliotekarzy gminnych panuje powszechnie przekonanie, że brak jest książek z zakresu rolnictwa, zwłaszcza na poziomie popularnym, że biblioteki nie są w stanie sprostać zapotrzebowaniu. Zastąpiła więc potrzeba zweryfikowania tej opinii drogą zbadania rzeczywistego stanu zaopatrzenia księgozbiorów bibliotek gminnych w literaturę rolniczą i faktycznego jej wykorzystania. W związku z tym Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej w ramach prac badawczych przeprowadził w roku 1979 sondaż, mający na celu zebranie informacji na temat książki rolniczej i jej funkcji w bibliotece gminnej. Przedmiotem sondażu była analiza znajdującej się w księgozbiorach literatury rolniczej w szerokim przekroju tematycznym i jej wykorzystanie w poszczególnych bibliotekach, z uwzględnieniem specyfiki produkcji rolniczej danego terenu i struktury czytelników pod względem przygotowania do zawodu rolnika.

Badaniami sondażowymi objęto 30 gminnych bibliotek publicznych z terenu 10 województw:

1. Białkopodlaskiego — GBP w Haniu, Piszczacu, Siemieniu
2. Elbląskiego — GBP w Markusach, Nowym Stawie, Starym Dzierzgoniu
3. Koszalińskiego — GBP w Biesiekierzu, Malechowie, Sławoborze

4. Nowosądeckiego — GBP w Nawojowej, Tęgorzcu, Tymbarku
5. Opolskiego — GBP w Kamienniku, Korfantowie, Olszance
6. Poznańskiego — GBP w Granowie, Rokietnicach, Suchym Lesie
7. Siedleckiego — GBP w Borowiu, Miedznej, Staninie
8. Sieradzkiego — GBP w Białej, Brzeźniu, Dobroniu
9. Zamojskiego — GBP w Frampolu, Skierbieszowie, Uchaniu
10. Zielonogórskiego — GBP w Przewozie, Szczańcu, Zaborze.

W myśl sugestii Instytutu Książki i Czytelnictwa wojewódzkie biblioteki publiczne miały wytypować ze swego terenu po 3 biblioteki gminne. Do badań miały być wybrane placówki posiadające księgozbiory dobrze zaopatrzone w literaturę rolniczą i dobrym jej wykorzystaniu. W miarę możliwości należało uwzględnić biblioteki uzupełniane różnym systemem zakupu książek (wojewódzkie biblioteki publiczne, ogniwa pośrednie, samodzielnie gminne biblioteki publiczne).

Pracownicy bibliotek wojewódzkich sporządzili dokumentację, obejmującą: rozpisanie poszczególnych tytułów książek rolniczych, wydawnictw ciągłych (czasopism i gazet) oraz wypełnienie kwestionariusza ankiety. Pytania zawarte w ankiecie dotyczyły:

- środowiska (mieszkańcy, szkoły, ośrodki kształcenia lub szkolenia rolniczego),
- charakteru produkcji rolniczej terenu obsługiwanej przez bibliotekę gminną,
- księgozbioru podstawowego, książek i wydawnictw ciągłych z zakresu rolnictwa (stan, system zakupu książek),
- struktury czytelników pod względem wykształcenia ogólnego, rolniczego,
- postulatów odnośnie:
 - a) zaopatrzenia księgozbiorów w literaturę rolniczą (tematyka, rodzaj publikacji, poziom trudności czytelniczej książki),
 - b) zaopatrzenia rynku wydawniczego (zaopatrzenie, strona edytorska, ceny książek, inne uwagi).

Badaniami objęto wyłącznie rejon działania biblioteki gminnej, bez jej filii i punktów bibliotecznych.

Analiza sondażu

Wybrane do badań biblioteki gminne reprezentują dużą różnorodność środowisk zarobkowo pod względem liczby mieszkańców, charakteru produkcji rolniczej, a także systemu zaopatrywania w książki. Działają one na terenie liczącym od 2—10 tysięcy mieszkańców. Przeważają jednak miejscowości liczące od 3—5 tysięcy. Pod względem produkcji rolniczej 9 wsi specjalizuje się głównie w hodowli bydła mlecznego (woj. elbląskie i siedleckie) i trzody chlewnej. Jedna wieś w województwie koszalińskim zajmuje się hodowlą owiec. Na terenie 5 wsi rolnicy uprawiają przede wszystkim rośliny zbożowe, okopowe i cukrowe. Sadownictwu i warzywnictwu poświęcają się 2 wsie w województwie nowosądeckim. Pozostałych 13 określa produkcję jako „ogólno-rolną” (hodowla bydła, trzody, uprawa roślin).

Na 30 badanych bibliotek aż 27 działa na terenie, w którym prowadzi się kształcenie lub dokształcanie w zakresie wiedzy rolniczej na różnym poziomie. W 10 wsiach istnieją zasadnicze szkoły rolnicze, na terenie działania siedmiu bibliotek jest zasadnicza szkoła i technikum rolnicze (w 3 przypadkach o dwukierunkowej specjalizacji). W jednej wsi znajduje się filia akademii rolniczej, w pozostałych dziewięciu wsiach istnieją ośrodki kształcenia lub prowadzone są kursy kwalifikacyjne różnego typu.

Jak wynika z danych, najlepiej przygotowani do zawodu (największy procent ze średnim wykształceniem rolniczym) — są rolnicy w województwach: elbląskim, poznańskim, sieradzkim, koszalińskim.

Zakup książek do wytypowanych bibliotek dokonywany jest różnym systemem. Zakup centralny przez bibliotekę wojewódzką stosowany jest w 12 bibliotekach gminnych (w 9 województwach, poza sieradzkim).

W sześciu przypadkach zakupu dokonują wspólnie biblioteka wojewódzka z biblioteką gminną. Dla 11 placówek książki kupują ogólnie pośrednie, (biblioteki niższego szczebla organizacyjnego, stanowiące oddziały terenowe WBP, bądź pełniące funkcję bibliotek rejonowych), a tylko jedna Gminna Biblioteka Publiczna w Rokietnicach (woj. poznańskie) prowadzi zakup samodzielnie.

Wielkość księgozbiorów podstawowych w tych 30 bibliotekach gminnych waha się od 5 do 21 tysięcy. Przeważają jednak księgozbiory średniej wielkości od 7-tysięcznych (7 bibliotek) do ok. 9-tysięcznych (9 bibliotek).

Zawartość literatury rolniczej w tych księgozbiorach mieści się w granicach od 74 tytułów (GBP w Tymbarku — woj. nowosądeckie) do 272 pozycji (w GBP w Brzeźniu — woj. sieradzkie).

Zaopatrzenie bibliotek w książki rolnicze ilustrują przedstawione niżej tabele 1 i 2.

Jak wynika z danych nie zachodzi zależność pomiędzy liczbą mieszkańców a liczbą posiadanych tytułów książek rolniczych, a także nie zachodzi współzależność w stosunku do liczby szkół i innych form kształcenia rolniczego a posiadanyymi tytułami.

Zaopatrzenie bibliotek w literaturę rolniczą

Rozległa i różnorodna tematyka wchodząca w zakres rolnictwa nie jest łatwa do ogarnięcia. Kwalifikacje rolnicze nie ograniczają się dzisiaj do ukończenia szkoły czy nawet studiów o tym kierunku lecz wymagają ciągłego, systematycznego dokształcania. Rolnictwo to dziedzina obejmująca wiele dyscyplin, w której na skutek ciągłego postępu nauki i techniki wiedza szybko się dezaktualizuje. Za po-

TABELA 1

Biblioteki posiadające najwięcej tytułów książek rolniczych

Gminna Biblioteka Publiczna w:	Liczba tytułów	Liczba mieszkańców	Szkoły rolnicze	Inne formy kształcenia rolniczego
Brzeźniu	272	3525	zasadnicza	kursy kwalifik.
Nowym Stawie	263	8610	zasadnicza	kursy kwalifik.
Markusach	237	4615	2 technika	—
Frampolu	237	7126	—	ośrodek informacji rolniczej
Granowie	228	1728	zasadnicza	podstawowe studium zawodowe
Dobroniu	224	4728	zasadnicza	—
			technikum	—
Korłanowie	208	3879	—	kursy przysposobienia rolniczego
Szczańcu	206	2735	—	—
Piszczacu	191	1750	zasadnicza	—
Staninie	185	9532	zasadnicza	—

Biblioteki posiadające najmniej tytułów książek rolniczych

Gminna Biblioteka Publiczna w:	Liczba tytułów	Liczba mieszkań-ców	Szkoły rolnicze	Inne formy kształcenia rolniczego
Tymbarku	74	9628	zasadnicza technikum	—
Uchaniu	101	6477	—	ośrodek szkolenia rolniczego
Biesie-kierzu	104	2713	—	kursy kwalifik.
Sławoborze	107	3500	—	kursy kwalifik.
Hannie	108	2539	—	—
Kamienniku	109	1750	—	kursy kwalifik.
Tęgorozu	115	8250	zasadnicza	ośrodek przysposobienia rolniczego
Malechowie	115	2270	—	kursy kwalifik.
Przewoźe	125	3400	technikum	—
St. Dzierz-goniu	135	5250	—	ośrodek postępu rolniczego

stępem winien nadążać nowoczesny rolnik, czerpiący wiadomości z literatury rolniczej — książek, czasopism, gazet. Zadaniem biblioteki gminnej jest m. in. gromadzenie i ciągłe uaktualnianie potrzebnego rolnikowi piśmiennictwa.

Przeprowadzony sondaż miał na celu zbadanie: jak księgozbiory gminnych bibliotek zaopatrzone są w literaturę rolniczą, jak jest ona wykorzystywana i jakie są potrzeby bibliotek w tym zakresie.

Zebrany materiał dokumentacyjny z 30 bibliotek, z terenu 10 województw daje możliwość wysnucia wniosków o szerszym zasięgu i pozwala na wyrobienie poglądu na funkcję, jaką pełni literatura rolnicza w środowisku wiejskim.

Szczegółowa analiza materiału w liczbie 6532 woluminów, w tym 1077 tytułów, jakie posiadają badane placówki, pozwala spojrzeć na literaturę rolniczą z różnego punktu widzenia. Interesujące jest nie tylko zaopatrzenie bibliotek, ale także nasycenie rynku wydawniczego tą tematyką.

Analizy zebranego materiału dokonano poprzez przekrój tematyczny literatury rolniczej w aspekcie zaopatrzenia i wykorzystania w poszczególnych bibliotekach.

Wyeliminowano z analizy książki, które w dziale „Rolnictwo” („63”) znalazły się raczej przypadkowo na skutek mylnej klasyfikacji. Usunięto także sporą liczbę tytułów przynależnych do działu „Gospodarstwo domowe” („64”), bo chociaż dotyczą warzyw czy owoców, ale od strony ich konserwowania, przetwarzania czy przyrządzania na potrzeby domowe.

Również nie uwzględniono książek z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy ze względu na znikomą ilość, jaka znalazła

się w dokumentacji, co prawdopodobnie tłumaczyć należy właściwym ich zamieszczeniem przez większość bibliotek w dziale „331.82”.

Natomiast dla pełniejszego obrazu tematyki rolniczej (tak też potraktowanej przez biblioteki) uwzględniono w analizie książki dotyczące rolnictwa jako działu gospodarki narodowej (dział „338.43”).

Strukturę tematyczną zgromadzonej w bibliotekach literatury rolniczej ustalono w oparciu o „Uniwersalną Klasyfikację Dziesiątą”, wyodrębniając 43 działy.

Zaopatrzenie bibliotek gminnych w literaturę rolniczą, możliwości zaspokojenia różnorodnych potrzeb czytelnich należałoby rozpatrywać w wielu aspektach: tematyka, specjalizacja w produkcji rolniczej a zaopatrzenie, książki nieprzydatne, szkodliwe — selekcja, system zaopatrzenia — zakup książek, rynek wydawniczy — zaopatrzenie.

Szeroki wachlarz tytułów — 1077 książek i 23 wydawnictw ciągłych (czasopisma i gazety) o tematyce rolniczej — w różnym stopniu objął księgozbiory 30 badanych placówek. Nasycenie księgozbiorów bibliotek gminnych problematyką rolną ilustruje tabela 3.

Jak widać z zestawienia, książki zaledwie z 13 na 43 wyodrębnione działy tematyczne znalazły się we wszystkich analizowanych placówkach. Tematyka uwzględniona w zakupie przez wszystkie biblioteki nasuwa przeświadczenie, że dobór literatury rolniczej dokonywany jest w oparciu o tradycyjny pogląd na rolnictwo i jego produkcję. We wszystkich księgozbiorach znalazły się bowiem książki tylko z dziedzin od dawna uważanych za podstawowe, takich jak: uprawa i hodowla roślin zbożowych, okopowych, warzywnictwo, ogrodnictwo, żywienie zwierząt, chów bydła i drobiu.

Zaopatrzenie bibliotek gminnych w tematykę rolniczą

Lp.	Tematyka rolnicza	Liczba	
		bibliotek	zakupionych tytułów
1.	Podstawy rolnictwa. Poradniki rolnicze	30	27
2.	Uprawa i hodowla roślin	30	50
3.	Nawozy, nawożenie	30	27
4.	Rośliny zbożowe	30	30
5.	Rośliny pastewne i łąkowe	30	57
6.	Rośliny okopowe	30	21
7.	Warzywnictwo	30	63
8.	Sadownictwo	30	65
9.	Ogrodnictwo	30	79
10.	Żywnienie zwierząt	30	39
11.	Bydło	30	24
12.	Drób	30	39
13.	Hodowla owadów	30	27
14.	Choroby i ochrona roślin uprawnych	29	44
15.	Rośliny przemysłowe	29	24
16.	Hodowla zwierząt	29	43
17.	Trzoda chlewna	29	19
18.	Technika w rolnictwie. Maszyny i narzędzia rolnicze	28	62
19.	Rolnictwo jako dział gospodarki narodowej	27	43
20.	Przepisy prawne dotyczące rolnictwa	27	17
21.	Gospodarstwo wiejskie: organizacja, ekonomika...	27	40
22.	Nasiennictwo	26	22
23.	Grzyby	26	10
24.	Zwierzęta futerkowe	26	17
25.	Budynki gospodarskie i mieszkalne	24	19
26.	Higieniczna i choroby zwierząt	24	15
27.	Rośliny cukrowe	21	5
28.	Inne zwierzęta domowe	18	17
29.	Owce	17	7
30.	Inżynieria rolna	15	18
31.	Rybackość	15	18
32.	Gleboznawstwo	13	16
33.	Produkty pochodzenia zwierzęcego	13	7
34.	Kółka rolnicze	12	10
35.	Leśnictwo	12	9
36.	Chemizacja rolnictwa	11	6
37.	Konie	11	4
38.	Uprawa poszczególnych roślin polowych	9	2
39.	Oświata rolnicza, instruktaż rolniczy	8	8
40.	Rolnictwo w innych krajach	6	11
41.	Rośliny użytkowe	6	3
42.	Łowiectwo	6	8
43.	Młodzież wiejska	5	5

Stanowi to zaledwie część problematyki, jaka wchodzi w zakres nowoczesnie pojmowanego rolnictwa.

Tematyka reprezentowania we wszystkich księgozbiorach należy, co prawda, do podstawowych w rolnictwie, niemniej wiele innych, ważnych dyscyplin nie zostało uwzględnionych w wielu bibliotekach.

Z pominiętej tematyki wymienić należy: przepisy prawne dotyczące praw i obowiązków rolnika, jego uprawnień socjalnych, ekonomikę i organizację gospo-

darstw rolnych indywidualnych i spółdzielczych, organizację wiejskiego gospodarstwa domowego, maszyny i narzędzia rolnicze, nasiennictwo, uprawę poszczególnych roślin polowych, budynki gospodarskie i mieszkalne.

Zaledwie połowa z badanych bibliotek ma w swoich księgozbiorach książki z inżynierii rolnej. Ponad połowa nie posiada publikacji na temat gleboznawstwa, chemizacji rolnictwa. W niewielu bibliotekach znajdują się książki o oświacie, instruktażu rolniczym i zadaniach kółek rolniczych.

Do najlepiej tematycznie zaopatrzonych bibliotek zaliczyć należy Biblioteki Gminne w:

Nowym Stawie (woj. elbąskie)
— pominięte 4 tematy
Staninie (woj. siedleckie)
pominiętych 5 tematów
Rokietnicach (woj. poznańskie)
pominiętych 7 tematów
Frampolu (woj. zamojskie)
pominiętych 8 tematów
Granowie (woj. poznańskie)
pominiętych 8 tematów
Brzeźniu (woj. sieradzkie)
pominiętych 9 tematów
Miedznej (woj. siedleckie)
pominiętych 9 tematów
Nawojowej (woj. nowosądeckie)
pominiętych 9 tematów

W pozostałych bibliotekach liczba nieuwzględnionej problematyki wynosi od 10—20 na 43 wyodrębnione tematy.

Mimo iż opracowano pełny materiał dokumentacyjny i przeanalizowano zaopatrzenie poszczególnych bibliotek w książki o danej tematyce, to jednak ze względu na zakres materiału opisano zaopatrzenie w obrębie tylko kilku podstawowych dyscyplin we wszystkich bibliotekach, natomiast zaopatrzenie pod kątem ukierunkowanej produkcji rolnej terenu — na przykładzie bibliotek woj. elbąskiego.

Niezależnie od specjalizacji rolniczej wsi niezbędne w księgozbiorze każdej biblioteki gminnej są książki rolnicze typu ogólnoinformacyjnego. Należą do nich encyklopedie, poradniki, ABC..., atlasy o różnej tematyce (szczególnie liczne w rolnictwie), a także opracowania monograficzne poszczególnych zagadnień. Z zaopatrzeniem bibliotek w tego rodzaju publikacje w ogóle nie jest najlepiej i w innych dziedzinach wiedzy, co wykazał m. in. przeprowadzony przez Instytut Książki i Czytelnictwa sondaż na temat księgozbiorów podręcznych.

W zakresie literatury rolniczej, jak wykazuje materiał dokumentacyjny, zasób tytułowy tego rodzaju publikacji nie jest mały. Charakteryzuje go jednak duży rozrzut między działy zagadnienieowe.

W podziale materiału według struktury tematycznej, książki typu informacyjnego z określonej dziedziny zostały włączone do odpowiednich działów. Ogólnie jednak można stwierdzić, że w stosunku do hierarchii ważności nie znalazły one właściwego odzwierciedlenia w zaopatrzeniu ani co do ilości, ani też co do aktualności wiedzy w nich zawartej.

Poza pozycjami przynależnymi do poszczególnej tematyki, znalazło się 27 tytułów o charakterze ogólnoparadnikowym, z których w analizie utworzono dział pt. „Podstawy rolnictwa. Poradniki rolnicze”. Charakter tego typu publikacji, zawierających podstawowe wiadomości z

zakresu rolnictwa, jak i przystępność opracowania określają ich niezbędność i przydatność w każdej placówce.

Natomiast jak wynika z materiałów, najlepiej, bo we wszystkich 10 województwach, ale tylko 21 bibliotek zaopatrzonych zostało w „Poradnik młodych rolników”. Drugie miejsce zajmuje nabyty do 18 (czyli prawie połowy) bibliotek „Poradnik gospodni wiejskiej”. Następny, trzecim z kolei jest „Poradnik gospodarski” opracowany przez L. Turnau — zakupiony do 15 placówek.

Pozycje takie, jak — „Przewodnik rolniczy” J. Kozakiewicza, L. Turnau, „Poradnik domowy” J. Przeradowskiego czy „Wiadomości z rolnictwa” A. Przegalińskiego nabyło zaledwie po kilka bibliotek. „Mała encyklopedia rolnicza” znalazła się w księgozbiorach tylko 8 bibliotek gminnych.

Poza „Poradnikami gospodni wiejskiej” zakupionym przez 8 bibliotek po 2 egz. inne o podstawowym znaczeniu książki kupowane były po 1 egzemplarzu.

Podane przykładowo tytuły poradników rolniczych najliczniej nabytych, ilustrują zaopatrzenie bibliotek gminnych w podstawowe opracowania typu informacyjnego.

Dość jeszcze należy, że z tych 27 tytułów co najmniej 9 należałoby wycofać, gdyż zawierają wiedzę przestarzałą. Ale jeśli przy tak niewystarczającym zaopatrzeniu ubędzie jedna trzecia pozycji z tego działu podstawowego, to czym można będzie je zastąpić? Nowe wydanie pod zmienionym tytułem (po 4 latach) „Poradnika gospodni”, książki cieszącej się największą poczytnością ze wszystkich poradników (ukazujące się w 50 tys. egz.) nie będzie w stanie zapełnić luki ani w księgozbiorach bibliotek, ani też zaspokoić indywidualnego popytu na tę pozycję zarówno na wsi, jak i w mieście.

W każdej bibliotece gminnej niezbędne są książki z zakresu prawa, obejmującego przepisy prawne odnośnie własności, dziedziczenia gospodarstw rolnych, dzierżawy gruntów, należności podatkowych, różnego rodzaju świadczeń socjalnych dla rolników itp. Tematyka prawna z zakresu rolnictwa w ogóle nie została uwzględniona w księgozbiorach Gminnych Bibliotek w Borowiu, Hannie i Tymbarku. Książka E. Spirydowicza „Nowe ustawy rolne” znalazła się zaledwie w 8 bibliotekach na 30 analizowanych. Pozycję „Uregulowanie własności rolnej” M. Kuydowicza i T. Pajora posiada 5 placówek. Trzynaście bibliotek ma w ogóle tylko po 1 tytule z tak ważnej dla rolnika tematyki prawnej. Trzy opracowania na temat rent, emerytur i innych świadczeń socjalnych nabyło w sumie tylko 11 bibliotek. Zaopatrzenie tego działu tematycznego należy polecić szczególnej uwadze przy uzupełnianiu księgozbiorów.

Pozornie dobrze przedstawia się zaopatrzenie bibliotek w książki o problema-

tyce związanej z organizacją, specjalizacją i ekonomiką gospodarstw rolnych, gdyż w bibliotekach znalazło się z tego zakresu aż 40 tytułów, a tylko 3 biblioteki nie posiadają ani jednej książki z nią związanej. Jednak rozrzut tytułów na poszczególne placówki jest bardzo nierównomierny i wynosi od 10, 12 (w 2 przypadkach) do 2, 3 pozycji, a 5 bibliotek ma tylko po 1 tytule.

Przy znikomym zaopatrzeniu tytułowym również liczba zakupionych egzemplarzy, poza 3 przypadkami, nie przekracza jedności. Z problematyki wchodzącej w zakres tego działu największe uznanie zyskały opracowania na temat spółek i zespołów gospodarstw rolnych, zakupione łącznie do 14 placówek. Postęp techniczny — 2 pozycje trafiły do 8 bibliotek, zaś specjalizacja gospodarstw zaledwie do 5. Na ogółem zakupionych 7 tytułów poświęconych ekonomice i organizacji gospodarstw rolnych aż 5 jest zdezaktualizowanych. Minimalne zainteresowanie przy zakupie książek wzbudziły wspomnienia, pamiętniki osadników i rolników.

Na temat ekonomiki i organizacji gospodarstw rolnych znalazło się ok. 10 pozycji raczej nie przydatnych w księgozbiorach bibliotek gminnych. Dla przykładu wymienić można tytuły: „Poradnik dla kadry kierowniczej PGR”, „Praca kierownicza w przedsiębiorstwie rolnym”, „Technika zarządzania produkcją rolniczą”, „Czynniki kształtujące poziom produkcji w PGR”, czy „Ćwiczenia z organizacji gospodarstw rolnych”.

Stan zaopatrzenia tego działu jeszcze zmaleje, jeśli usunie się kilkanaście tytułów zdezaktualizowanych, zawierających wiedzę nieprzydatną, a nawet szkodliwą.

Ogromne znaczenie techniki w rozwoju rolnictwa powinno również znaleźć odpowiednie odbicie w zaopatrzeniu księgozbiorów. Rzeczywiście jest to ilościowo jeden z najliczniejszych działów, bowiem zawiera aż 62 tytuły. Obejmuje mechanizację rolnictwa — maszyny, narzędzia, sprzęt rolniczy — ich modele, budowę, eksploatację i naprawy. Zagadnienia techniczne są reprezentowane w znacznej mierze przez podręczniki dla szkół zawodowych i techników o specjalizacji rolniczej, poradniki mechanizatora, traktorzysty.

Z analizy zaopatrzenia tego działu wynika, że zagadnienie techniki w rolnictwie i jego mechanizacja nie zostały w ogóle uwzględnione w zaopatrzeniu dwu bibliotek. W kilku innych placówkach tematyka ta również prawie nie istnieje, gdyż została uwzględniona w 1 lub 2 pozycjach (Biblioteki w Biesiekierzu, Borowiu, Haninie, Miedźnie, Uchaniu). Znaczenie tej problematyki szczególnie doceniono w Gminnych Bibliotekach w Markusach — 24 pozycje, Nowym Stawie 15 pozycji, Brzeźniu i Dobroniu po 13 tytułów. Pozostałe biblioteki posiadają po kilka zaled-

wie pozycji i to nie o podstawowym znaczeniu.

I z tego działu co najmniej 12 tytułów należałoby usunąć jako przestarzałe, jak np. Kowalskiego J.: Modele maszyn rolniczych — wyd. 1953 r., czy Wójcickiego M.: Maszyny i narzędzia rolnicze — wyd. 1965, 1969, 1971, 1972 r.

Uprawa i hodowla roślin jest jedną z podstawowych gałęzi rolnictwa, stosowanych w każdym gospodarstwie, niezależnie od specjalizacji produkcji. Należy też do tematyki uwzględnionej w zaopatrzeniu przez wszystkie analizowane biblioteki. Bogaty zestaw tytułowy — 50 pozycji jest w stanie zaspokoić zapotrzebowanie rolników na różnym poziomie przygotowania czytelniczego. Problematyka tego działu to — ogólna i szczegółowa uprawa i hodowla roślin, płodozmian, poplony, inspekty i szklarnie, szkółkarstwo, a także opracowania ujmujące podstawy agrotechniki. Książki omawiające te zagadnienia trafiły do bibliotek w przypadkowym raczej wyborze. Zaledwie kilka placówek — Biblioteka Gminna w Nowym Stawie, Markusach (woj. elbląskie), Brzeźnie (woj. sieradzkie), Granowie (woj. poznańskie) czy stosunkowo nieźle zaopatrzone (ale raczej w znacznej mierze w opracowania przestarzałe, nawet z lat pięćdziesiątych) Frampol (woj. zamojskie) posiada zaopatrzenie w pełną problematykę tego działu.

Takie opracowania jak: „Podstawy agrotechniki” — 4 książki o tym tytule (w tym jedna z 1956 r.) znajdują się w 7 bibliotekach; „Atlas roślin uprawnych” w 1 placówce; „Atlas objawów niedoboru lub nadmiaru składników pokarmowych u roślin uprawnych” jest w 4 placówkach. Największa liczba bibliotek — 21 zakupiła „Nowoczesna uprawę roślin” i J. Kozakiewicza „Poplony ozime”. Drugie miejsce zajmuje podręcznik w 3 częściach „Uprawa roślin”, który trafił do 14 bibliotek.

Dwie pozycje poświęcone płodozmianom (z tego jedna z 1954 r.) znajdują się w 3 placówkach, a tak potrzebne i ostatnio rozbudowywane szklarnie i inspekty mające 4 opracowania (co najmniej 3 przestarzałe z lat 1951, 1963, 1965, 1968) są w 13 bibliotekach.

Prawie w każdej placówce znalazła się „Hodowla roślin” — ogólna lub szczegółowa w kilku wersjach, ale zważywszy na czas wydania niektórych publikacji, a jeszcze wcześniejszy ich opracowania (początek lat pięćdziesiątych, sześćdziesiątych) pożytek z nich bardzo problematyczny. O podobnej przydatności można mówić w stosunku do co najmniej 14 pozycji czyli około 25% zawartości tytułowej tego działu. Należy jeszcze nadmienić o wątpliwej przydatności w bibliotekach gminnych kilku książek, jak np. Muszyńskiego J. „Zarys radiolokacji hodowli roślin” (zakupiona w 1970 r., wypożyczona

2 razy), „Uprawa hydroponiczna roślin” Z. Gumińskiej (nie wypożyczona od 1966 r.) czy „Agroekologia” W. Fischera.

Do tematyki o pierwszorzędym znaczeniu w rolnictwie zaliczyć należy choroby i ochronę roślin. W analizie materiału w zakresie tego działu włączono publikacje o charakterze ogólnym, zaś szczegółowe opracowania dotyczące chorób lub ochrony poszczególnych roślin znalazły się w odnośnej tematyce.

Na temat chorób i ochrony roślin biblioteki gminne zgromadziły aż 44 pozycje. Tylko jedna Biblioteka Gminna (w Biesiekierzu) nie uwzględniła tej problematyki w zaopatrzeniu. Tematyka ta charakteryzuje się sporą liczbą opracowań typu informacyjnego. I tak np. „Encyklopedia ochrony roślin” znajduje się w 5 placówkach, 3 atlasy — chwastów, chorób i szkodników roślin oraz uszkodzeń drzew i krzewów przez owady — trafiły ogółem do 16 bibliotek. „Terminarz ochrony roślin rolniczych” w opracowaniu W. Węgorka znalazł się w 12 placówkach, klucz do oznaczania chorób roślin (2 pozycje) w sześciu, a klucz do oznaczania chwastów w 4 bibliotekach. Nie wielkie uznanie znalazły chemiczne środki ochrony roślin — herbicydy, pestycydy.

Natomiast opracowania ogólne „Ochrona roślin” znalazły się w większości bibliotek, ale i tutaj straszą wydania z lat pięćdziesiątych.

Zaopatrzenie w literaturę z zakresu gleboznawstwa, podstawowej dyscypliny w rolnictwie, znajomość której niezbędna jest do podniesienia produktywności gleb, odzwierciedla się obecnością 16 tytułów, które zakupiono do wszystkich analizowanych bibliotek. Jednakże tylko 13 placówek uwzględniło tę tematykę w swoich księgozbiorach. Uwzględniły ją głównie biblioteki posiadające zasoby o pełniejszym i szerszym w zakresie tematyki zasięgu. W Nowym Stawie znalazły się aż 4 pozycje na ten temat, w Malechowie i Skierbieszowie po 3 tytuły, w Markusach, Miedznej, Rokietnicach po dwa. Biblioteki Gminne w Borowiu, Frampolu, Kamienniku, Nawojowej, Przewozie, Staninie i Szczańcu mają po jednym opracowaniu.

Dowodem przydatności tej tematyki w bibliotekach gminnych jest popytność niektórych książek. Na przykład w Bibliotece Gminnej w Markusach „Biologia gleby” od 1976 r. była wypożyczana 19 razy, również w tej placówce książka Buckmana H., Brady N. „Gleba i jej właściwości” miała 18 wypożyczeń od 1976 r. W Nowym Stawie popytnością cieszy się książka „Drobnoustroje a życie gleby” S. Russela. Nie wszystkie opracowania wzbudziły aż tak duże zainteresowanie czytelników, ale składają się na to różne przyczyny: rok wydania niektórych książek — 1956, 1964 (książki przestarzałe) lub 1979 (dopiero włączone do księgozbiorów), albo też i poziom opracowania, jak np.

„Przemiany substancji organicznych w glebie” J. Trojanowskiego, czy „Mikrobiologia gleby i nawozów sztucznych” (1 wypożyczenie od 1974 r.) W większości jednak do bibliotek trafiły właściwe tytuły, chociaż nie wszystkie już zawierają najnowsze osiągnięcia wiedzy w tej dyscyplinie, co należałoby wziąć pod uwagę przy uzupełnianiu księgozbioru w tę tematykę.

Ciekawym wydaje się uwzględnienie aspektu specjalizacji produkcji w uzupełnianiu księgozbioru biblioteki gminnej w literaturę rolniczą. O ukierunkowanej wytwórczości rolnej można mówić w odniesieniu do 17 wsi, na terenie których działają badane placówki i wyodrębnić 3 podstawowe kierunki specjalizacji:

- hodowla bydła mlecznego, trzody chlewniej, owiec (9 wsi)
- uprawy zboża, roślin okopowych, cukrowych (5 wsi)
- sadownictwo i warzywnictwo (2 wsie).

Pozostałych 13 wsi określiło produkcję jako „ogólno-rolną” tzn. że uprawia się tam i hoduje wszystko po trosze.

Specjalizacja w produkcji rolnej oczywiście nie zwalnia biblioteki z konieczności uwzględniania w księgozbiorze podstawowych opracowań z innych gałęzi wiedzy rolniczej. Przede wszystkim jednak punkt ciężkości winien być położony na dziedzinę odpowiadającą głównemu zainteresowaniu rolników.

Dla zilustrowania aspektu specjalizacji w produkcji rolnej i jej odbicia w zaopatrzeniu księgozbiorów wybrano przykładowo jedną z podstawowych dziedzin rolnictwa — hodowlę bydła i trzody chlewniej.

Głównie hodowlą bydła i trzody zajmują się wsie z terenu województw elbląskiego i siedleckiego. Za przedmiot analizy wzięto Biblioteki województwa elbląskiego — w Markusach, Nowym Stawie i Starym Dzierzgoniu. Dwie pierwsze należą do bibliotek najpełniej tematycznie zaopatrzonych, zaś Biblioteka w Starym Dzierzgoniu mieści się w przedziale raczej o średnim zaopatrzeniu.

Z księgozbiorów tych Bibliotek Gminnych poza stałymi mieszkańcami korzystają również pracownicy ośrodków rolnych. W przypadku Biblioteki w Nowym Stawie znaczny procent czytelników stanowią uczniowie 3 techników (w tym dwu o kierunku hodowlanym) i zasadniczej szkoły rolniczej. Trzeba przyznać, że niełatwo jest sprostać tak dużemu i różnicowanemu zapotrzebowaniu czytelniczemu w bibliotece gminnej. W jakim stopniu jest ono zaspokajane?

Pominąwszy tematykę z zakresu agrotechniki, która w szerokim wyborze została omówiona uprzednio w odniesieniu do wszystkich 30 analizowanych bibliotek, w dziedzinie gospodarki hodowlanej główną uwagę skoncentrowano na zaopa-

trzeni wybranych bibliotek w literaturę z zootechniki, zoohigieny.

Na temat hodowli zwierząt w Bibliotekach Gminnych w Markusach i Nowym Stanie uwzględniono po kilkanaście pozycji o charakterze ogólnym. Zakupiony został „Atlas ras zwierząt gospodarskich”; „Zootechnika” opracowana w kilku wersjach; „Hodowla zwierząt” t. 1—3; podręcznik dla zasadniczych szkół rolniczych „Chów zwierząt”; „Nowoczesny chów zwierząt”; „Podstawy przemysłowego chowu zwierząt”.

Niezależnie od opracowań podstawowych, ogólnych znalazła się również tematyka szczegółowa, jak np. regulacja rozwoju produkcji zwierzęcej w Polsce, mechanizacja produkcji zwierzęcej, modernizacja budynków inwentarskich, organizacja gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji zwierzęcej (Biblioteka Gminna w Markusach).

Podkreślić należy, że poza kilkoma pozycjami przestarzałymi, tematyka, aczkolwiek niezbyt licznie, jest reprezentowana publikacjami stosunkowo nowymi z lat 1975—1978.

Biblioteka w Starym Dzierzgoniu z ogólnej tematyki — hodowla zwierząt — posiada zaledwie 3 tytuły. Są to jednak pozycje podstawowe. Podobnie przedstawia się stosunek zaopatrzenia (na korzyść Bibliotek w Markusach i Nowym Stawie) w zakresie żywienia zwierząt. Z podstawowych problemów uwzględnione zostały podstawy, normy i praktyczne żywienie zwierząt. Nowszym wydaniem z 1974 r. można by zastąpić przestarzałe (z 1968 i 1972) „Normy żywienia zwierząt gospodarskich”.

Zasadniczy element w rozwoju gospodarki hodowlanej — pasze — uwzględniła w zaopatrzeniu każda z tych trzech Bibliotek. Zakupione zostały książki na temat rodzajów, składników pasz, organizacji i przetwórstwa paszowego. Znalazło się też po kilka pozycji na temat kiszzonek, budzących coraz większe zainteresowanie czytelników. Również wśród tematyki paszowej spotyka się pozycje przestarzałe, jak np. „Kiszenie pasz” W. Holzschuha, W. Schmidta czy F. Horszczaka, W. Micha „Mieszanki paszowe w żywieniu zwierząt” (1965 r.), które można zastąpić bardziej aktualnymi książkami np. „Nowoczesne metody kiszzenia pasz (1978 r.) „Paszoznawstwo i zasady żywienia zwierząt” (1979) lub książką „Pasze, produkcja, wykorzystanie” (1979). Uwzględnioną tematykę można poszerzyć pozycjami — Nazaruka M. „Gospodarka pastwiskowa (1976), Treli S. „Kiszenie roślin wysokobiałowych (1975).

Podstawowa tematyka w kierunku hodowlanym (woj. elbląskiego) — bydło — jest reprezentowana zaledwie kilkoma pozycjami, obejmującymi: rozród bydła, mleczność krów, mechaniczne dojenie, pomieszczenia dla bydła, metody opasu. Pominięte zostały w zaopatrzeniu nowsze o-

pracowania, jak np. Kaczmarska A., Rosochowiczka L. „Intensyfikacja chowu bydła”, Zalewskiego W. „Hodowla bydła” (1977) czy Rusińskiego W. „Opasanie młodego bydła na użytkach zielonych (1979) (ta ostatnia w Bibliotece Gminnej w Nowym Stawie, St. Dzierzgoniu).

Po kilka tytułów do każdej z Bibliotek zakupiono na temat hodowli trzody chlewnej. Są to opracowania omawiające: kierunki wychowu prosiąt, przemysłowy tucz trzody chlewnej i pomieszczenia dla trzody chlewnej. Natomiast nie uwzględniono w zakupie książek opracowanych przez Jaworskiego S.: „Nowoczesny tucz trzody chlewnej” — 1976 (poza Biblioteką w St. Dzierzgoniu), „Poradnik chowu świń” — 1977 (jest tylko w St. Dzierzgoniu) i („Intensywna produkcja prosiąt” — 1978 r.

Skromny jest też zasób literatury o higienie i chorobach zwierząt. W żadnej z tych Bibliotek nie ma książek: Müllera E. „Poradnik weterynaryjny dla rolników” czy Mazurczaka J. „Higiena i profilaktyka w produkcji zwierzęcej”. „Zoohigienę” w trzech różnych opracowaniach posiada tylko Biblioteka Gminna w Markusach (jedno opracowanie przestarzałe z lat sześćdziesiątych).

Jak wynika z analizy tematyki związanej z kierunkiem produkcyjnym — hodowla bydła i trzody chlewnej — zaopatrzenie w tym zakresie, mimo iż jest to kierunek wiodący na tym terenie, jest raczej skromne. Ulegnie ono jeszcze zmniejszeniu po wycofaniu pozycji przestarzałych. Zarówno waga tej gałęzi produkcji w gospodarce rolnej kraju, specjalizacja terenu, jak i zapotrzebowanie pogłębione jeszcze przez uczniów techników hodowlanych, wskazywałyby na potrzebę poszerzenia i pogłębienia tej tematyki w księgozbiorach Bibliotek woj. elbląskiego, należących wreszta do produujących w zakresie zaopatrzenia księgozbiorów bibliotek gminnych w literaturę rolniczą.

W dotychczasowej analizie starano się zilustrować zaopatrzenie bibliotek w tematykę rolniczą na przykładzie wybranych dyscyplin wiedzy rolniczej. Interesującym również byłoby zapoznanie się z zaopatrzeniem bibliotek w poszczególne tytuły i które z nich zyskały w zakupie książek największe uznanie. Zestawiono 30 tytułów książek, które zostały zakupione przez największą liczbę bibliotek. Jak wynika z tego zestawienia, są to książki o różnorodnej tematyce, a najbardziej preferowane jest ogrodnictwo i sadownictwo. Popularność czy bardziej znane nazwiska autorów raczej nie odgrywały roli przy doborze książek. Dziwne wydaje się, że na zakupionych ogółem 1077 tytułów nie ma ani jednego, który znalazłby się we wszystkich 30 badanych bibliotekach, a jest niemało takich, które by na to zasługiwały.

Książki zakupione przez największą liczbą bibliotek

1.	Poradnik pszczelarski		—	kupiło	26 b-tek	37 egz.
2.	Kiljańska I.	Rośliny ozdobne w mieszkaniu i na balkonie	—	„	23 „	39 „
3.	Jaworski S.	Poradnik chowu świń	—	„	22 „	37 „
4.	Kozakiewicz J.	Poplony ozime	—	„	21 „	36 „
5.	Nowoczesna uprawa roślin		—	„	21 „	59 „
6.	Poradnik młodych rolników		—	„	21 „	48 „
7.	Richter K.	Praktyczne żywienie zwierząt	—	„	21 „	32 „
8.	Cegłowski S.	Jabłoń	—	„	20 „	32 „
9.	Łucka M.	Śliwy	—	„	20 „	22 „
10.	Bernstein L.	Produkcja sadzeniaków ziemniaków	—	„	19 „	23 „
11.	Kubicki K. Roztropowicz S.	Ziemniaki wczesne	—	„	19 „	31 „
12.	ABC ogrodnictwa		—	„	18 „	25 „
13.	Czarnecki W.	Piwonie	—	„	18 „	20 „
14.	Fotyma M.	Intensywna uprawa ziemniaków	—	„	18 „	25 „
15.	Gospodarski chów bydła		—	kupiło	18 b-tek	28 egz.
16.	Grzegory J.	Ogród przy domu	—	„	18 „	29 „
17.	Jelinowska A. Jelinowski S. Sypniewski J.	Uprawa i użytkowanie poplonów	—	„	18 „	22 „
18.	Kiljańska I.	Krzewy ozdobne w ogródku	—	„	18 „	21 „
19.	Kiljańska I.	Kwiaty w ogródku	—	„	18 „	23 „
20.	Poradnik gospodyni wiejskiej		—	„	18 „	26 „
21.	Rusiński W.	Opasanie młodego bydła na użytkach zielonych	—	„	18 „	20 „
22.	Świecki S.	Agrotechnika buraka cukrowego	—	„	18 „	25 „
23.	Jagoda J. Kaniszewski S.	Nawodnianie roślin warzywnych	—	„	17 „	21 „
24.	Nazaruk M.	Gospodarka pastwiskowa	—	„	17 „	19 „
25.	Plessner H.	Wiejski ogród przydomowy	—	„	17 „	24 „
26.	Słaboński A.	Jęczmień jary i ozimy	—	„	17 „	21 „
27.	Jasiorowski H.	Krowa mleczna	—	kupiło	16 b-tek	24 egz.
28.	Pieniążek S.	Sad przy domu	—	„	16 „	20 „
29.	Sadownictwo (praca zbiorowa)		—	„	16 „	32 „
30.	Wojciechowski L.	Budynki inwentarskie w nowoczesnej zagrodzie	—	„	16 „	16 „

Zaopatrzenie bibliotek gminnych w wydawnictwa ciągle

Lp.	Tytuł. wydawnictwa	Liczba bibliotek
1.	Agrochemia	10
2.	Chłopska droga	9
3.	Dziennik Ludowy	2
4.	Gospodyni	24
5.	Gromada — Rolnik Polski	8
6.	Hasło Ogrodnicze	2
7.	Kwiaty	3
8.	Mechanizacja Rolnictwa	2
9.	Młody Rolnik	20
10.	Nasza Wieś	1
11.	Nowa Wieś	14
12.	Nowe Rolnictwo	4
13.	Ogrodnictwo	1
14.	Owoce. Warzywa. Kwiaty	3
15.	Plon	13
16.	Poradnik Gospodarski	?
17.	Poradnik Plantatora	1
18.	Rolnictwo na Świecie	1
19.	Rolnik Spółdzielca	1
20.	Służba Rolna	1
21.	Wieś Współczesna	4
22.	Zielony Sztandar	3

Uzupełnienie wiedzy rolniczej zawartej w książkach stanowiły również wydawnictwa ciągle (czasopisma i gazety) o tematyce rolniczej gromadzone w bibliotekach gminnych. W 30 badanych placówkach do dyspozycji czytelników znajdowały się 22 tytuły podane w tabeli 4.

Wyniki przeprowadzonej analizy badania sondażowego na temat zaopatrzenia bibliotek gminnych w literaturę rolniczą potwierdzają opinie bibliotekarzy, że z literaturą rolniczą w bibliotekach gminnych nie jest dobrze. Jeśli się nawet uwzględni inne źródła zaopatrzenia rolnika w książki, jak biblioteczki ośrodków rolnych czy księgozbiory prywatne, to mimo wszystko nie będzie przesadą stwierdzenie, że na wsi brak jest książek rolniczych.

W wielu bibliotekach gminnych nie została uwzględniona w zaopatrzeniu podstawowa problematyka w nowoczesnym, rozwojowym rozumieniu rolnictwa. Stanowczo za mało jest książek udostępniających w sposób jasny, prosty najnowsze osiągnięcia nauki w zakresie rolnictwa. Brak jest w ogóle opracowań popularnych, przystępnych dla przeciętnego rolnika z bardzo wielu dyscyplin wiedzy rolniczej. Biblioteki gminne nie są również w stanie sprostać zapotrzebowaniu na podręczniki na różnym poziomie trudności czytelniczej, po które przychodzą z braku własnych nie tylko uczniowie, ale także dokszałcający się lub studiujący zaocznie rolnicy. Szeroki rejestr potrzeb w zakresie literatury rolniczej przedstawiono we Wnioskach i dezyderatach. Ale

brak jest przede wszystkim — i od tego należałoby zacząć kompletowanie księgozbioru, — selekcji literatury rolniczej, po której dopiero wyłoniłby się prawdziwy jej stan.

Wykorzystanie literatury rolniczej

Zadaniem niniejszego sondażu było zbadanie nie tylko zaopatrzenia, ale i wykorzystania zgromadzonej literatury rolniczej w gminnych bibliotekach publicznych.

Podobnie jak w poprzednim rozdziale na temat zaopatrzenia, ze względu na obszerny materiał musiano dokonać wyboru również w opisie części dotyczącej wykorzystania. Omówione zostaną wybrane zagadnienia o charakterze ogólnym. Natomiast bardziej szczegółowe omówienie wykorzystania poszczególnych książek czy działów tematycznych może być dokonane później.

Jak wynika z analizy materiału, książki z zakresu rolnictwa w bibliotekach gminnych cieszą się zainteresowaniem czytelników. Na ogólną liczbę 1077 tytułów, znajdujących się w 30 badanych placówkach, tylko 108 pozycji, czyli 10% nie miało ani jednego wypożyczenia. Poczytność książek rolniczych jest różna w różnych działach tematycznych.

Dla zilustrowania poczytności książek w szerszym zakresie niż tematyka poszczególnych działów, sporządzono z całości materiału poniższe zestawienie 30 najbardziej poczytnych tytułów:

Przeprowadzona konfrontacja książek

1. Podręcznik traktorzysty	— wypoż.	3518	egz.	60
2. Nowoczesna uprawa roślin	— „	1704	„	59
3. Ogrodnictwo (pr. zbiorowa)	— „	1634	„	48
4. Warzywnictwo (pr. zbiorowa)	— „	1595	„	40
5. Łęski R. Terminarz ochrony sadów	— „	497	„	16
6. Sadownictwo (pr. zbiorowa)	— „	377	„	32
7. Grzegory J. Ogród przy domu	— „	356	„	29
8. Uprawa roślin (pr. zbiorowa)	— „	349	„	34
9. Nowoczesny chów zwierząt	— „	215	„	36
10. Poradnik młodych rolników	— „	214	„	48
11. Kiljańska I. Rośliny ozdobne w mieszkaniu i na balkonie	— „	185	„	39
12. Turnau L. Poradnik gospodarski	— „	183	„	17
13. Jasiorowski H., Samoliński S., Załuska J. Chów zwierząt	— „	177	„	25
14. Poradnik gospodyni wiejskiej	— „	170	„	26
15. Poradnik pszczelarski	— „	167	„	37
16. Wóycicki S. Uprawa roślin ozdobnych	— „	116	„	18
17. ABC Ogrodnictwa	— „	115	„	25
18. Plessner H. Wiejski ogród przydomowy	— „	113	„	24
19. Kiljańska I. Kwiaty w ogródku	— „	109	„	23
20. Jasiorowski H. Krowa mleczna	— „	102	„	24
21. Chroboczek E. Cebula	— „	99	„	18
22. Świecki S. Agrotechnika buraka cukrowego	— „	96	„	25
23. Cegłowski S. Jabłoń	— „	95	„	60
24. Kubicki K., Roztropowicz S. Ziemiaki wczesne	— „	90	„	31
25. Gospodarski chów bydła	— „	92	„	28
26. Bernstein L. Produkcja sadzeniaków ziemniaków	— „	89	„	23
27. Podkówka W. Nowoczesne metody kiszenia pasz	— „	86	„	20
28. Kozakiewicz J. Poplony ozime	— „	84	„	36
29. Jaworski S. Poradnik chowu świń	— „	83	„	36
30. Muszyński K. Mieszkanie w zieleni i kwiatkach	— „	78	„	16

najbardziej poczytnych z książkami zakupionymi przez największą liczbę bibliotek w przedziale 30 tytułów w każdej z obu grup wykazała, że tylko 17 tytułów znalazło się na obu listach. Przewidywane zapotrzebowanie na konkretne tytuły potwierdziło się w odbiorze czytelników w stosunku do następujących książek:

1. ABC ogrodnictwa
2. Bernstein L. Produkcja sadzeniaków ziemniaków
3. Cegłowski S. Jabłoni
4. Grzegory J. Ogród przy domu
5. Jasiorowski H. Krowa mleczna
6. Jaworski S. Poradnik chowu świń
7. Kiljańska I. Kwiaty w ogródku
8. Kiljańska I. Rośliny ozdobne w mieszkaniu i na balkonie
9. Kozakiewicz J. Poplony ozime
10. Kubicki K., Roztropowicz S. Ziemniaki wczesne
11. Nowoczesna uprawa roślin
12. Plessner H. Wiejski ogród przydomowy
13. Poradnik gospodini wiejskiej
14. Poradnik młodych rolników
15. Poradnik pszczelarski
16. Świecki S. Agrotechnika buraka cukrowego
17. Sadownictwo (pr. zbiorowa).

Grupa tych 17 tytułów została poddana następnemu etapowi analizy. Chodziło o stwierdzenie, w jakich województwach i bibliotekach znajdowały się tytuły, co do których wystąpiła zgodność w maksymalnym zaopatrzeniu i wykorzystaniu. Dziesięć tytułów z tych „przodujących” 17 znajduje się w Bibliotece Gminnej w Brzeźniu (woj. sieradzkie), siedem tytułów w Bibliotece Gminnej w Nowym Stawie (woj. elbląskie).

Wśród tytułów, w które najliczniej zostały zaopatrzone biblioteki i mających największe wykorzystanie, dominującą tematykę w Bibliotece w Brzeźniu stanowi ogrodnictwo — 4 tytuły. Dalsze 2 książki dotyczą uprawy ziemniaków, pozosta-

łe 4 to: „Poradnik pszczelarski”; „Poradnik gospodini wiejskiej”; Jaworskiego S. „Poradnik chowu świń”; „Nowoczesna uprawa roślin”.

Również w Gminnej Bibliotece Publicznej w Nowym Stawie ogrodnictwo jest tematyką wiodącą — 3 tytuły. Pozostałe 4 pozycje odnoszą się do uprawy ziemniaków, buraków cukrowych, nowoczesnej uprawy roślin i poplonów.

Poza tymi dwoma Bibliotekami należącymi także do najliczniej i najpełniej zaopatrzonych tematycznie, pod względem wykorzystania tytułów „przodujących” z grupy siedemnastu, należy jeszcze wymienić Biblioteki Gminne z woj. sieradzkiego w Dobroniu i Białej, z woj. elbląskiego w St. Dzierzgoniu, z woj. poznańskiego w Rokietnicach i Granowie, z woj. nowosądeckiego w Nawojowej i z woj. zamajskiego Bibliotekę Gminną we Frampolu.

W zakresie wykorzystania poszczególnej tematyki należy stwierdzić, iż zainteresowanie czytelników zgromadzonymi książkami przedstawiało się bardzo różnie. Na 43 wyodrębnione działy tematyczne w ośmiu wszystkie książki były wypożyczone. Należą do tych działów w kolejności układu wg Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątnej:

1. Kółka rolnicze
2. Młodzież wiejska
3. Oświata rolnicza
4. Nawozy, nawożenie
5. Uprawa poszczególnych roślin polowych
6. Rośliny użytkowe
7. Grzyby
8. Hodowla trzody chlewnej

W pozostałej tematyce wykorzystanie książek nie było pełne. W dziesięciu działach tematycznych znalazło się po jednym tytule, który nie wzbudził zainteresowania czytelników. Po dwa tytuły nie było wypożyczone w ośmiu działach, a w 17 pozostałych odsetek pozycji „martwych” jest większy i wynosi:

1. Rolnictwo jako dział gospodarki narodowej	— 43 poz.	nie wykorzyst.	8—18,6%
2. Podstawy rolnictwa. Poradniki rolnicze	— 27	„ „ „	5—12,5%
3. Gospodarstwo wiejskie: organizacja, ekonomika...	— 40	„ „ „	9—22,5%
4. Budynki gospodarskie i mieszkalne	— 19	„ „ „	3—15,5%
5. Technika w rolnictwie Maszyny...	— 62	„ „ „	6— 9,7%
6. Gleboznawstwo	— 16	„ „ „	5—25,0%
7. Uprawa i hodowla roślin	— 50	„ „ „	4— 8,0%
8. Inżynieria rolna	— 18	„ „ „	6—18,3%
9. Choroby i ochrona roślin	— 44	„ „ „	6—13,6%
10. Rośliny zbożowe	— 30	„ „ „	3—10,0%
11. Rośliny pastewne i łąkowe	— 57	„ „ „	4— 7,0%
12. Rośliny przemysłowe	— 24	„ „ „	3—12,5%
13. Ogrodnictwo	— 79	„ „ „	3— 3,8%
14. Hodowla zwierząt	— 43	„ „ „	4— 9,3%
15. Żywnienie zwierząt	— 39	„ „ „	4—10,2%
16. Hodowla owadów	— 27	„ „ „	6—22,2%
17. Rybactwo	— 18	„ „ „	4—22,2%

Przyczyny nie wykorzystania książki mogą być różne. Spośród nich wymienić należy: tematyka nieadekwatna do zainteresowań czytelników; książka za trudna; jest lepsze lub ciekawsze opracowanie danego tematu; książka przestarzała lub też niewiedza o jej istnieniu w bibliotece. Na przykładzie kilku wybranych działań spróbowano znaleźć przyczyny braku poczytności danych tytułów:

„Rolnictwo jako dział gospodarki narodowej” — 8 tytułów nie wypożyczanych:

1. Herer W. Rolnictwo a rozwój gospodarki narodowej — książka wyd. w 1962 r. przez PWE wymaga zainteresowania bardziej pogłębionego z ekonomicznym nastawieniem.
2. Jagielski M. Niektóre problemy rozwoju rolnictwa w latach 1966—1970 — brak zainteresowania przyszłościowym rozwojem rolnictwa, obecnie książka nieaktualna.
3. Mleczko F. W. Wieś i rolnictwo na granicy epok — brak zainteresowania socjologią wsi wśród czytelników wiejskich.
4. Olesiak K. Obrót i gospodarka ziemią w Polsce Ludowej — pozycja „do użytku wewnętrznego”.
5. Produkcja rolna w województwie koszalińskim — brak zainteresowania.
6. Rolnictwo województwa lubelskiego — książka zakupiona w woj. białkopodlaskim.
7. Świątkowski A. Rolnictwo i gospodarka żywnościowa PRL — brak zainteresowania polityką rolną.
8. Żabko-Potopowicz A. Pionierzy postępu w rolnictwie polskim — brak zainteresowania historycznym rozwojem rolnictwa.

Wszystkie te książki znalazły się w bibliotekach, gdzie brak jest potencjalnych czytelników o szerszych zainteresowaniach z ekonomicznym nastawieniem.

„Choroby i ochrona roślin” — 6 tytułów nie wykorzystanych:

1. Gołębiowska Z., Nawrot J. Szkodniki magazynowe — książka w bibliotece nieprzydatna.
2. Naukowe podstawy plonów — pozycja za trudna.
3. Rusiecki W. Toksykologia środków ochrony roślin — książka za trudna.
4. Schnaider Z. Atlas uszkodzeń drzew i krzewów powodowanych przez owady i pajęczaki — brak zainteresowania.
5. Stachyra T. Ochrona roślin — książka za trudna.
6. Wilczyński S. Szkodniki wtórne — pozycja zbyt specjalistyczna.

Również i w tej tematyce nie wzbudziły zainteresowania książki za trudne, zbyt specjalistyczne.

„Żywnienie zwierząt” — 4 tytuły nie wykorzystane:

1. Biłowski J. Suszarnictwo pasz zielonych — wyd. z 1962 r. książka przestarzała, powinna być wycofana.

2. Dalecki H., Puścion G. Postęp techniczny w spółdzielczych mieszalniach pasz — książka nieprzydatna dla indywidualnego czytelnika.
3. Skarżyński T. — Suszenie pasz — (wyd. z 1961) książka do wycofania.
4. Zarzycki J., Zawadzki W. Ekonomika produkcji pasz zielonych — dla organizatorów produkcji pasz zielonych.

Analiza braku poczytności książek z innych działań wykazała dwie główne przyczyny: 1) brak przystosowania książek do możliwości percepcyjnych czytelników zarówno w zakresie tematu jak i ujęcia, 2) przestarzała wiedza.

Odrębnym problemem jest zbyt niska poczytność niektórych książek rolniczych. Znaczna liczba pozycji ma tylko 1 wypożyczenie. Przyczynę tak niewielkiego wykorzystania pewnych tytułów należałoby dopiero zbadać bardziej wnikliwie.

Selekcja literatury rolniczej:

Zaopatrzenie 30 bibliotek gminnych w ponad tysiąc tytułów z literatury rolniczej zdaje się przeczyć twierdzeniu, że jest tej literatury za mało. Ilościowo jest jej nawet sporo, ale wartość pod względem aktualności wiedzy jest w znacznej mierze niewielka, a nie rzadko szkodliwa. Bowiernie znaczna liczba książek trafiła do bibliotek przed kilkunastu a nawet przed kilkudziesięciu laty.

Brak systematycznie przeprowadzanej selekcji, jeszcze w czasie kiedy rynek wydawniczy był pełniejszy i nie było takich trudności z wymianą książek zdezaktualizowanych, nieprzydatnych, spowodował, że obecnie ok. 30% obecnego stanu literatury rolniczej w bibliotekach gminnych nie przynosi pożytku, a raczej szkodę. Masowe środki przekazu, poświęcające ostatnio tyle uwagi sprawom rolnictwa i wsi pogłębiają rozdźwięk między czytelnikiem a biblioteką, gdyż książek polecanych, godnych przeczytania nie ma ani w bibliotece, ani w księgarni.

Winą za przestarzałą literaturę w bibliotekach należałoby obarczyć bibliotekarzy. Ale sprawa nie wygląda tak prosto. Przy małej znajomości tematyki rolniczej, wartości poszczególnych książek i obawie przed usunięciem książki dobrej, najprościej i najbezpieczniej jest pozostawić ją na półce. I tak też leżą one latami. Oczywiście, z pomocą bibliotekarzy w selekcji książek zdezaktualizowanych mają przychodzić komisje, składające się z rzeczoznawców i listy książek do wycofania nadsyłane z Ministerstwa Kultury i Sztuki. Tylko, że członkowie tych komisji nie zawsze są kompetentni w wiedzy rolniczej, a listy z Ministerstwa nadchodzą rzadko (ostatnia w roku 1974).

Wśród książek zdezaktualizowanych, zalegających od lat półki biblioteczne, spo-

tyka się również i takie, które z winy bibliotekarzy nie zostały wycofane, gdyż były zamieszczone na listach ksiązek do usunięcia nadesłanych z Ministerstwa. I w tym przypadku można częściowo usprawiedliwić bibliotekarza, bo albo jest on stosunkowo nowym pracownikiem i list ksiązek do wycofania nie widział, a o selekcji i przepisach jej dotyczących nie wie nic, albo bardzo niewiele, gdyż selekcja to marginesowa, okazjonalna działalność bibliotek. Ale jeśli selekcja z jakiejś okazji zostanie już przeprowadzona i zdezaktualizowane książki zostaną wycofane, to czym je zastąpić? Jest to też jeden z powodów dla których bibliotekarze nie usuwają ksiązek przestarzałych, zdezaktualizowanych, bo na ich miejsce nie znajdują innych. Powstanie luka tematyczna w księgozbiorze i obawa, że wskaźnik zaopatrzenia zostanie zanizony.

Podane wyżej przyczyny nie mają na celu usprawiedliwienia bibliotekarzy za przestarzałą wiedzę w zbyt opieszale aktualizowanych księgozbiorach, ale ukazanie złożonej sytuacji w zakresie zaopatrzenia księgozbiorów w literaturę rolniczą.

Wnioski i postulaty

Przeprowadzone badanie sondażowe pozwoliło na wychwycenie pewnych zjawisk odnośnie literatury rolniczej w bibliotekach gminnych. Stwierdzono zarówno zapotrzebowanie, jak i zainteresowanie czytelników tą tematyką. Stwierdzono potrzebę uzupełnienia luk tematycznych w wielu bibliotekach, a także konieczność doboru literatury stosownie do możliwości percepcyjnych czytelnika wiejskiego.

Z pobieżnego nawet spojrzenia na produkcję wydawniczą zarejestrowaną przez bibliografię widać, że literatury rolniczej ukazuje się nawet sporo, szeroki jest wachlarz tytułów, ale jest to przeważnie literatura wąsko specjalistyczna dla fachowców wysokiej klasy. Na pewno istnieje i tego rodzaju zapotrzebowanie, a przeprowadzony sondaż nie daje podstaw do potwierdzenia, ani negacji tego typu potrzeb. Ale, aby praktyka mogła nadążyć za nauką, za jej osiągnięciami, potrzebna jest literatura przenosząca je w sposób jasny, prosty i dostępny czytelnikowi wiejskiemu. Potrzebna jest troska wydawców o naukowca rolnika, ale także w większym niż dotąd stopniu o rolnika producenta.

W trudnej sytuacji wydawniczej nie łatwo jest zaspokoić zróżnicowane potrzeby rolników, podnoszących swoje kwalifikacje i wymagania. Tym bardziej cenne wydają się wnioski i postulaty wynikające z sondażu i przekazane przez bibliotekarzy. Można je sformułować następująco:

I. Pod adresem wydawców:

1. W zakresie tematyki rolniczej:

- zaspokojenie popytu na tematykę hodowlaną: hodowla zwierząt, bydła, trzody chlewnej, drobiu, zwierząt futerkowych,
- zwiększenie ilości opracowań związanych z uprawą roślin, zwłaszcza upraw pod szkłem i folią, ogrodnictwa, sadownictwa,
- uzupełnienie tematyki z zakresu nowoczesnej uprawy roli, roślin, ochrony roślin, mechanizacji rolnictwa, organizacji gospodarstw wyspecjalizowanych.

2. W zakresie formy opracowania:

- „jakiegokolwiek byle były do kupienia książki rolnicze, mamy zanizony stan literatury rolniczej” — dezyderat bibliotekarzy,
- podręczniki dla szkół rolniczych (zawodowych i techników), również na poziomie wyższym dla studiujących zaocznie, jak i do szkolenia rolniczego,
- poradniki, atlasy, publikacje typu informacyjnego,
- opracowania na poziomie podstawowym, popularne o różnej tematyce,
- zestawy ksiązek pod kątem specjalizacji w jednej gałęzi produkcji rolnej,
- czasopisma fachowe, gazety.

3. W zakresie poziomu trudności czytelniczej.

- poziom I — książki wydane na tym poziomie są za trudne (słownictwo, ujęcie zagadnienia, za mało ilustracji), odstręczają czytelników,
- poziom II — publikacje na tym poziomie, powinny uwzględniać najnowszą wiedzę i upowszechniać postęp rolniczy w szerokim zakresie,
- poziom III — istnieje zapotrzebowanie raczej na poszczególne pozycje, chociaż zdarzają się i takie — „zakupimy pełny asortyment ksiązek i prasy fachowej na ten poziom” (np. GBP w Nowym Stawie woj. ełbskie).

4. W zakresie strony edytorskiej ksiązek:

- mimo iż bibliotekarze podkreślają wyższy poziom strony edytorskiej ksiązek rolniczych wydawanych przez PWRiL w stosunku do innych wydawnictw, to jednak postulują:

- twardą oprawę, książki nie klejone,
- lepszy papier,
- więcej ilustracji kolorowych (ułatwiają zrozumienie treści),
- więcej tabel, norm,
- brak obwolut utrudnia prowadzenie propagandy książki w bibliotece,
- cykl produkcyjny książki stanowczo jest za długi, wiedza się dezaktualizuje.

5. W zakresie zaopatrzenia rynku wydawniczego:

- brak książek poszukiwanych,
- brak nowości wydawniczych,
- za małe nakłady,
- usprawnić dystrybucję,
- brak księgarń specjalistycznych — rolniczych.

II. Pod adresem bibliotek:

1. Dla wychwycenia luk tematycznych i lepszego dostosowania księgozbioru do

zapotrzebowania czytelniczego zgodnie z ukierunkowaną specjalizacją produkcji rolnej, pożądane jest sporządzanie okresowych analiz zawartości literatury rolniczej i struktury czytelników pod względem przygotowania zawodowego.

2. Przeprowadzanie systematycznej selekcji uwolni księgozbiory od książek nieprzydatnych, szkoldiowych, a półki biblioteczne od niepotrzebnego balastu.

III. Pod adresem władz centralnych — Ministerstwa Kultury i Sztuki:

Wykazy książek zdezaktualizowanych opracowywane centralnie są podstawą do przeprowadzania selekcji książek rolniczych i tylko systematyczne — co roku — przesyłanie list książek zdezaktualizowanych umożliwi bibliotekom prowadzenie systematycznej selekcji.

ANDRZEJ DZIUBECKI

INSTYTUT KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI
WARSZAWA

KSZTAŁCENIE I DOSKONALENIE KADR DLA BIBLIOTEK SZKOLNYCH

Od nauczyciela-bibliotekarza wymaga się podwójnych kwalifikacji: pedagogicznych i bibliotekarskich. Jest to słuszne, bowiem nauczyciel-bibliotekarz powinien w sposób fachowy prowadzić bibliotekę oraz umiejętnie włączać ją do programów dydaktycznych i wychowawczych szkoły.

Liczebność i kwalifikacje bibliotekarskie nauczycieli zatrudnionych w bibliotekach polskich szkół stanowią jeden z najpoważniejszych problemów tej sieci. Z danych opublikowanych w „Raporcie o stanie bibliotek resortu oświaty i wychowania” wynika, że mamy tylko 6198 bibliotekarzy szkolnych, zatrudnionych na pełnych etatach, 754 bibliotekarzy na półetatach i 8966 na ryczałtach. Przy założeniu, że w każdej bibliotece szkolnej pracuje tylko jeden nauczyciel-bibliotekarz, chociaż są biblioteki zatrudniające dwóch i więcej pracowników okazuje się, że spośród 17 494 ankietowanych szkół (na ogólną liczbę 21 977 szkół w Polsce) obsadę pełnoetatową ma 35%, półetatową 4% i ryczałtową 51%. W pozostałych 10% szkół biblioteka prowadzona jest przez nauczycieli społecznie. Należy przypuszczać, że 4483 szkoły, które nie odpowiedziały na ankietę — nie mają w ogóle własnej biblioteki¹.

¹ Te i następne dane dotyczą liczby i kwalifikacji bibliotekarzy szkolnych — na podsta-

Podstawowa dla działalności bibliotek szkolnych grupa pracowników pełnoetatowych tylko w 48 procentach ma pełne kwalifikacje bibliotekarskie. Niepełne kwalifikacje bibliotekarskie ma 26% bibliotekarzy pełnozatrudnionych, a 26% nie ma żadnych kwalifikacji bibliotekarskich. Mimo braku danych można przypuszczać, że kwalifikacje bibliotekarskie pracowników ryczałtowych i półetatowych są znacznie niższe. Obecny stan kwalifikacji bibliotekarskich bibliotekarzy szkolnych w połączeniu ze stałymi zmianami pracy w tym zawodzie oraz koniecznością organizowania bibliotek w tych szkołach, które ich dotychczas nie mają — tworzą obraz potrzeb kształcenia nauczycieli-bibliotekarzy w Polsce².

Od pierwszych lat powojennych główny ciężar przygotowania kadr dla biblio-

wie „Raportu o stanie bibliotek resortu oświaty i wychowania”. Warszawa 1980, str. 6 i 34—37 oraz tabele 14 i 15.

² Wg obliczeń dokonanych przez A. Niemczykową istnienie w Polsce nowoczesnych bibliotek szkolnych wymaga, by dysponowały one ponad 50 tys. etatów. Założenia programowo-organizacyjne kształcenia i dokształcania bibliotekarzy do bibliotek szkolnych dla potrzeb zreformowanego systemu edukacji narodowej. (maszynopis, s. 61—62).

tek szkolnych spoczął na resorcie oświaty i wychowania. Do 1966 r. podstawową formą kształcenia były kursy organizowane początkowo bezpośrednio przez Ministerstwo Oświaty, a później, pod jego nadzorem, przez Centralny Ośrodek Metodyczny. Z czasem wypracowano system kursów trójstopniowych, liczących w sumie 260—280 godzin, umożliwiających słuchaczom uzyskanie dość pobieżnej wiedzy z całości zagadnień potrzebnych do pracy w bibliotece szkolnej. Jak podaje H. Falkowska³, w latach 1946—61 na kursach okręgowych przeszkolono ponad 12 tysięcy osób, a na kursach centralnych i okręgowych (w latach 1960—67) 5792 osoby, z których jednak tylko niewielki odsetek przeszedł pełny cykl 3-stopniowy.

W wyniku zarządzenia Ministra Oświaty z 1966 r.⁴ dokształcanie bibliotekarzy przejęły Studia Nauczycielskie, które miały organizować 210 godzinne kursy wieczorowe lub zaoczne w programie filologii polskiej. Rozwiązanie to nie przyniosło jednak spodziewanych efektów, ponieważ Studia Nauczycielskie miały duże trudności z organizowaniem kursów bibliotekarskich wobec dużego zapotrzebowania sieci.

Poza resortem oświaty kształcenie bibliotekarzy szkolnych odbywało się łącznie z przygotowaniem kadr dla innych typów bibliotek, głównie publicznych. Zasadniczą rolę odegrał Państwowy Ośrodek Korespondencyjnego Kształcenia Bibliotekarzy (obecnie: Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy), które dało bibliotekom szkolnym ponad 1500 pracowników o średnich kwalifikacjach bibliotekarskich, z czego 923 absolwentów kursów organizowanych przez POKKB przy współpracy resortu oświaty⁵.

Niewielkie znaczenie, miała dla przygotowania kadry dla bibliotek szkolnych działalność pięciu liceów bibliotekarskich (lata 1951—61) i tyluż późniejszych dwuletnich studiów pomaturalnych bibliotekarskich, w ramach studiów kulturalno-oświatowych. Większą rolę odegrał i pełni do dziś Państwowy Ośrodek Kształcenia Bibliotekarzy w Jarocinie.

Duże jakościowo, ale niewielkie ilościowo znaczenie dla poprawy kwalifikacji bibliotekarzy szkolnych ma działalność uczelni wyższych. Tylko niewielka część absolwentów bibliotekoznawstwa podejmuje pracę w bibliotekach szkolnych. Większość absolwentów bibliotekoznaw-

stwa nie ma wymaganych przez szkoły uprawnień nauczycielskich. Uprawnienia te zdobyć można wtedy, gdy w programach studiów znajdują się wymagane przedmioty pedagogiczne, jak ma to miejsce w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu A. Mickiewicza w Poznaniu oraz na specjalizacjach bibliotek szkolnych i pedagogicznych Uniwersytetów: Śląskiego, Warszawskiego, B. Bieruta we Wrocławiu i WDP w Krakowie⁶.

Powołanie do życia Instytutu Kształcenia Nauczycieli⁷ zmieniło obraz dokształcania i doskonalenia wszystkich nauczycieli w Polsce. IKN, głównie poprzez swoje oddziały terenowe⁸, prowadzi studia podyplomowe, studia przedmiotowo-metodyczne, studia przygotowujące do składania egzaminu kwalifikacyjnego, kursy przygotowawcze do studiów wyższych oraz studia specjalne. W programach wszystkich studiów przedmioty-metodyczne (formy najbardziej powszechnej, obejmującej w zasadzie wszystkich nauczycieli) znajduje się przedmiot *informacja naukowa*, który do roku szkolnego 1978/79 obejmował 10 godzin zajęć dla nauczycieli języka polskiego i 4 godziny — dla nauczycieli innych przedmiotów, a od roku szkolnego 1979/80 dla polonistów 16 godzin i 8 godzin dla pozostałych. Zajęcia te mają także wpływ na wzrost zainteresowania nauczycieli poszczególnych przedmiotów współpracą z biblioteką szkolną.

Układ studiów i kursów z zakresu bibliotekoznawstwa odbiega nieco od zasadniczego podziału i przyjętej w IKN nomenklatury form kształcenia i doskonalenia nauczycieli poszczególnych przedmiotów szkolnych. Wiąże się to ze specyfiką pracy bibliotecznej i stałym napływem do bibliotek szkolnych nauczycieli bez przygotowania bibliotekarskiego. Zasadnicza różnica polega jednak na tym, że o ile nauczyciele poszczególnych przedmiotów pogłębiają posiadane kwalifikacje fachowe, to większość nauczycieli podejmujących pracę w bibliotece szkolnej kwalifikacje bibliotekarskie dopiero zdobywa, jako swoją drugą, nieformalną specjalizację.

W latach szkolnych 1972/73 — 1977/78 na różnego typu studiach i kursach bibliotekarskich przeszkolono w systemie IKN

⁶ Studiujący bibliotekoznawstwo w WSP (poza WSP w Krakowie) nie uzyskują uprawnień nauczycielskich i formalnie nie mogą podejmować pracy w szkole.

⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 VI 1972 r. w sprawie utworzenia Instytutu Kształcenia Nauczycieli. *Dz. Urz.* nr 24 poz. 172.

⁸ 19 Instytutów Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych i 10 Centrów Doskonalenia Nauczycieli.

³ H. Falkowska: Pracownicy bibliotek szkolnych. W: Biblioteki szkolne w Polsce Ludowej. Cz. 2, Warszawa 1969, s. 42—43.

⁴ Zarządzenie Min. Oświaty z dnia 8.VII.1966 r. w sprawie kursów bibliotekarskich dla bibliotekarzy szkolnych. *Dz. Urz. Min. Ośw.* 1966, nr 11, poz. 126.

⁵ S. Antoszczuk: Kształcenie bibliotekarzy w Polsce w latach 1949—1970 i ich zatrudnienie. *Rocz. Bibl. Nar.* 1971, s. 30—31.

5157 osób. Liczba nauczycieli-bibliotekarzy objętych szkoleniem w IKN stale się powiększa. Tylko w roku szkolnym 1979/80 pięć typów kursów i studiów ukończa 1572 osoby.

Formy kształcenia oraz ich programy ulegały w ciągu kilku lat zmianom i modyfikacjom. Proces ten nie jest jeszcze zamknięty, w związku z dostosowywaniem struktury organizacyjnej kształcenia i jego programów do coraz lepiej rozpoznawanych potrzeb bibliotek szkolnych i samych bibliotekarzy.

W latach 1974/75 — 1977/78 studia i kursy bibliotekarskie organizowano w kilkunastu różnych IKNiBO, w zależności od potrzeb terenu. Doskonając system kształcenia w IKN nauczycieli-bibliotekarzy, od roku szkolnego 1979/80 wprowadzono specjalizację bibliotekoznawczą w sześciu oddziałach terenowych IKN: IKNiBO Kraków, Łódź II, Poznań, Szczecin, Warszawa I i Wrocław. Warunkiem uruchomienia specjalizacji było zatrudnienie pracowników naukowo-dydaktycznych o odpowiednio wysokich kwalifikacjach.

Specjalizację bibliotekoznawczą w IKNiBO mają wciąż jeszcze szczerpłą obsadę etatową. W najlepszej sytuacji pod tym względem znajdują się IKNiBO szczebińskie i wrocławskie, zatrudniające po trzech pracowników na pełnych etatach. Pozostałe mają po jednym etacie, a w IKNiBO warszawskim nie ma w tej chwili w ogóle pełnoetatowego pracownika d/s kształcenia bibliotekarzy. Prócz pracowników pełnoetatowych niektóre IKNiBO zatrudniają pracowników półetatowych, a wszystkie — wykładowców pracujących na zlecenia, głównie wyższych uczelni.

W roku szkolnym 1979/80 występuje w systemie IKN pięć form kształcenia i doskonalenia nauczycieli-bibliotekarzy:

- 1) studium przygotowujące do składania egzaminu nadającego kwalifikacje równoważne wyższym studiom zawodowym⁹ (realizowane od 1976/77 roku).
- 2) kurs wprowadzający z zakresu bibliotekarstwa¹⁰ (realizowany z przerwami od 1972/73 roku),
- 3) studium specjalne, wprowadzające do pracy w bibliotece¹¹ (realizowane po raz pierwszy w 1979/80 roku),
- 4) studium specjalne dla nauczycieli-bibliotekarzy z wykształceniem wyższym niebibliotekarskim¹² (realizowane od 1976/77 roku).

⁹ 180 godz. Opracowanie programu: dr A. Niemczykowa.

¹⁰ Kurs specjalny wprowadzający do pracy w bibliotece szkolnej. Program. Oprac.: B. Loth. Warszawa IKN 1977.

¹¹ Studium specjalne wprowadzające do pracy w bibliotece. Program. Oprac.: A. Niemczykowa, A. Dziubecki. Warszawa IKN 1979.

¹² Studium specjalne dla nauczycieli-bibliotekarzy z wykształceniem wyższym (bez stu-

- 5) studium przedmiotowo-metodyczne dla nauczycieli-bibliotekarzy z wykształceniem wyższym bibliotekoznawczym¹³ (realizowane od 1976/77 roku).

Studium przygotowujące do składania egzaminu nadającego kwalifikacje równorzędne wyższym studiom zawodowym przeznaczone jest dla bibliotekarzy, którzy nie planują podjęcia studiów wyższych, a ukończyli w 1975 r. 35 (kobiety) lub 40 (mężczyźni) lat życia, przepracowali w zawodzie nauczycielskim co najmniej 10 lat i mogą wykazać się dobrymi wynikami w pracy dydaktycznej i społecznej. W latach szkolnych 1976/77 — 1978/79 egzamin kwalifikacyjny z bibliotekarstwa zdało około 1300 nauczycieli. Ta forma kształcenia, już w swym założeniu przejściowa, choć realizowana w bieżącym roku szkolnym i być może prowadzona także w latach następnych — stopniowo ulegnie likwidacji. Jest to jedyny kurs, którego ukończenie wraz ze złożeniem egzaminu kwalifikacyjnego, daje absolwentom konkretne korzyści prestiżowe i finansowe, jakich nie dają pozostałe formy kształcenia bibliotekarzy w systemie IKN.

Pozostałe cztery formy kształcenia i doskonalenia bibliotekarzy szkolnych układają się w logiczny ciąg, wytyczający drogę nauczyciela do osiągnięcia wiedzy bibliotekarskiej.

I. 40-godzinny *Kurs specjalny wprowadzający do pracy w bibliotece szkolnej* przeznaczony jest przede wszystkim dla bibliotekarzy ryczałtowych, a także dla nauczycieli rozpoczynających pracę etatową w bibliotece bez kwalifikacji bibliotekarskich. Kurs wprowadzający daje zawodowe przygotowanie, sprowadzając je przede wszystkim do opanowania zasad ewidencji i katalogowania zbiorów, ich udostępniania i organizacji warsztatu informacyjnego biblioteki. W programie Kursu znajdują się cztery przedmioty nauczania: 1) opracowanie i udostępnianie zbiorów — 22 godziny, 2) funkcja i organizacja biblioteki szkolnej, 3) biblioteczna służba informacyjna i 4) praca pedagogiczna z czytelnikiem w bibliotece szkolnej — wszystkie po 6 godzin zajęć.

II. 180-godzinne *Studium specjalne wprowadzające do pracy w bibliotece* jest przeznaczone dla nauczycieli-bibliotekarzy bez wyższego wykształcenia ogólnego i bez kwalifikacji bibliotekarskich, zatrudnionych na pełnych etatach w bibliotekach. W programie Studium spec-

dyów bibliotekoznawczych). Program. Oprac.: A. Niemczykowa. Warszawa IKN 1977.

¹³ Bibliotekoznawstwo. Studium-metodyczne dla nauczycieli z wykształceniem wyższym bibliotekoznawczym. Program. Oprac.: J. Szocki. Warszawa IKN 1977.

jalnego bardzo wiele uwagi położono na praktyczną umiejętność prowadzenia biblioteki, przez co program stanowi w tej części nie tylko powtórzenie, ale rozbudowanie programu Kursu wprowadzającego. Gdyby przyjął zasadę kierowania nauczycieli bezpośrednio na omawiane Studium specjalne, to należałoby ściśle przestrzegać, aby trafiali nań przed podjęciem pracy w bibliotece szkolnej.

Ze 180 godzin przewidzianych w programie Studium specjalnego 30 godzin obejmuje zagadnienia ogólnopedagogiczne, a 150 zagadnienia bibliotekoznawstwa, bibliotekarstwa i informacji naukowej, z dużym wymiarem godzin poświęconych na praktyczne ćwiczenia laboratoryjne w małych grupach, służące nauce katalogowania, klasyfikacji, ewidencji i dokumentacji zbiorów. Studium obejmuje następujące przedmioty nauczania: 1) współczesna problematyka literatury dla dzieci i młodzieży — 25 godzin wykładów i ćwiczeń, 2) wybrane zagadnienia czytelnictwa — 10 godzin, 3) elementy bibliotekoznawstwa, bibliotekarstwa i informacji naukowej — 65 godzin, w tym 25 godzin wykładów i 40 godzin ćwiczeń laboratoryjnych, 4) biblioteki szkolne na świecie i w Polsce — 5 godzin zajęć, 5) potrzeby czytelnicze dzieci i młodzieży odchylonych od normy — 5 godzin, 6) praca dydaktyczna biblioteki szkolnej — 30 godzin.

III. Program *Studium specjalnego dla nauczycieli-bibliotekarzy szkolnych z wykształceniem wyższym* (bez studiów bibliotekoznawczych) obejmuje 216 godzin zajęć. W programie zawarte są te same zagadnienia co w programie Studium wprowadzającego, przy innych proporcjach czasu przeznaczanego na realizację poszczególnych przedmiotów: 1) współczesna problematyka literatury dla dzieci i młodzieży — 36 godzin, 2) wybrane zagadnienia czytelnictwa — 20 godzin, 3) elementy bibliotekoznawstwa, bibliotekarstwa i informacji naukowej — 40 godzin, 4) biblioteki szkolne na świecie i w Polsce — 30 godzin, 5) potrzeby czytelnicze dzieci i młodzieży odchylonych od normy — 15 godzin, 6) praca dydaktyczna biblioteki szkolnej — 30 godzin. Pozostałe godziny przeznaczone są na przedmioty ogólnopedagogiczne i zajęcia fakultatywne.

Powstaje pytanie, czy nauczyciele z wyższym wykształceniem ogólnym, ale bez żadnych kwalifikacji bibliotekarskich, powinni być kierowani bezpośrednio na przeznaczone dla nich Studium, czy też uprzednio winni ukończyć 40-godzinny Kurs specjalny, dający podstawy praktycznego prowadzenia biblioteki szkolnej. Program omawianego Studium obejmuje co prawda praktyczną umiejętność katalogowania i ewidencji, ale już w nie tak dużym stopniu, jak np. program Studium wprowadzającego. Niezależnie jednak od

tego czy innego rozstrzygnięcia, ukończenie Studium specjalnego powinno dać kwalifikacje bibliotekarskie uznawane jako wyższe.

IV. *Studium przedmiotowo-metodyczne dla nauczycieli bibliotekarzy z wykształceniem wyższym bibliotekarskim* przeznaczone jest nie tylko dla bibliotekarzy z dyplomem uniwersyteckim lub WSP, ale i absolwentów 216-godzinnego Studium specjalnego dla nauczycieli-bibliotekarzy z wykształceniem wyższym niebibliotekarskim, a także tych bibliotekarzy, którzy po ukończeniu 180-godzinnego Studium specjalnego wprowadzającego do pracy w bibliotece uzyskali dyplom wyższej uczelni na dowolnym kierunku. Studium przedmiotowo-metodyczne dla nauczycieli-bibliotekarzy z wykształceniem wyższym bibliotekarskim, jako forma wieńcząca cały system, powinno mieć charakter studium doskonalącego, aktualizującego i pogłębiającego wiedzę bibliotekoznawczą i pedagogiczną. Aktualny program Studium obejmuje następujące przedmioty: 1) rozwój, organizacja i klasyfikacja nauk — 8 godzin, 2) metodologia badań księgoznawczych i bibliotekoznawczych — 10 godzin, 3) współczesne drukarstwo, edytorstwo i księgarstwo — 15 godzin, 4) literatura dla dzieci i młodzieży — 12 godzin, 5) rola i organizacja bibliotek szkolnych i pedagogicznych — 29 godzin, 6) bibliografia i inne informatory — 27 godzin, 7) informacja naukowa — 14 godzin, 8) praca pedagogiczna w bibliotekach — 20 godzin. Pozostałych 45 godzin przeznaczonych jest na przedmioty ogólnopedagogiczne i zajęcia fakultatywne. Wydaje się, że w nowej wersji program omawianego Studium większy nacisk położyc należy na zagadnienia dotyczące ściśle pracy i organizacji biblioteki szkolnej oraz czytelnictwa dzieci i młodzieży, nawet kosztem przedmiotów ogólnobibliotekarskich, których znajomość słuchacze powinni wynieść ze studiów wyższych. W realizacji Studium przedmiotowo-metodycznego dla nauczycieli-bibliotekarzy z wykształceniem wyższym bibliotekarskim niezwykle istotne jest sięganie do najnowszych kierunków bibliotekoznawstwa, informacji naukowej i pedagogiki, stąd bardzo ważna jest tu dobra współpraca IKNiBO z wykładowcami ośrodka uniwersyteckiego.

System kształcenia i doskonalenia kadr bibliotekarskich dla bibliotek szkolnych funkcjonujących w ramach IKN, niezależnie od nie rozstrzygniętych jeszcze kwestii, tworzy układ klarowny, wyznaczający poszczególnym grupom nauczycieli określoną drogę do zdobycia i rozwinięcia niezbędnych w pracy nauczyciela-bibliotekarza kwalifikacji. Droga ta dla nauczycieli bez studiów wyższych przebiega od Kursu wprowadzającego (lub z jego pominięciem) do Studium specjalnego wprowadzającego do pracy w biblio-

tece, z możliwością doskonalenia na Studium przedmiotowo-metodycznym w momencie ukończenia studiów wyższych. Dla nauczycieli po wyższych studiach bibliotekoznawczych droga to prowadzi od Kursu specjalnego (lub z jego pominięciem) do Studium specjalnego, i dalej do doskonalącego Studium przedmiotowo-metodycznego. Wreszcie dla bibliotekarzy z wyższym wykształceniem bibliotekarskim droga to prowadzi wprost na Studium przedmiotowo-metodyczne.

Nie udało się dotąd spowodować formalnego uznania kwalifikacji bibliotekarskich, zdobywanych na 180 i 216 godzinnych Studiach specjalnych, jako kwalifikacji bibliotekarskich stanowiących podstawę do awansowania.

Czynione są także starania, by w najbliższej przyszłości objąć doskonaleniem w zakresie wiedzy bibliotekarskiej dyrektorów szkół. Dostarczenie dyrektorom informacji o roli i znaczeniu biblioteki w realizacji procesu dydaktyczno-wycho-

wawczego oraz o zasadach jej nadzorowania i hospitacji, do której dyrektor szkoły jest uprawniony — wydaje się niezbędne. Stąd celowe będzie wprowadzenie przynajmniej kilku godzin zajęć o bibliotece na studiach podyplomowych dla kierowniczej kadry oświatowej. Podobnemu okresowemu doszkąłcaniu, tylko w znacznie większym wymiarze godzin, poddawani być powinni wizytatorzy-metodycy do spraw bibliotek kuratorów oświaty i wychowania.

Konieczne jest też zwiększenie liczby pracowników IKNiBO do spraw kształcenia bibliotekarzy i poprawa rozmieszczenia terytorialnego tych oddziałów IKNi, które prowadzą kształcenie i doskonalenie nauczycieli-bibliotekarzy. Rozmieszczenie to powinno być dostosowane do ujawnionych w „Raporcie o stanie bibliotek resortu oświaty i wychowania” potrzeb poszczególnych regionów. Podstawową trudnością jest brak odpowiedniej kadry dydaktycznej własnej i środowiskowej właśnie tam, gdzie potrzeby są największe.

Seminarium poświęcone biblioterapii*

W dniach od 21 do 23 czerwca 1978 r. Wydział Bibliotekarski Uniwersytetu Wisconsin, wspólnie z Instytutem do Spraw Starzenia się i Życia Dorosłych, zorganizował seminarium poświęcone biblioterapii. Zaproszono na nie ponad dwudziestu specjalistów, reprezentujących różne dziedziny wiedzy: psychiatrię, psychoterapię, gerontologię, oświatę dorosłych i bibliotekarstwo. W każdej z nich biblioterapia znajduje pewne zastosowanie. Celem obrad była próba ustalenia roli bibliotekarza i wychowawcy jako psychoterapeuty w biblioterapii, jak również badanie związków między bibliotekarzami a specjalistami z dziedziny zdrowia psychicznego, między teorią a praktyką w stosowaniu biblioterapii. Opublikowane materiały zawierają siedem referatów podanych w takiej formie, w jakiej zostały wygłoszone na sesji, ponadto po każdym z nich podaje się krótkie streszczenie najważniejszych z poruszanych problemów, na końcu zaś opis dyskusji, wywołanej wystąpieniem autora.

Referaty przedstawione na seminarium można podzielić na trzy grupy: pierwsza

* Seminar on bibliotherapy. Proceedings of Session, June 21—23, 1978 in Madison, Wisconsin. Edited by: Margaret E. Monroe. Library School University of Wisconsin — Madison, 1978, s. 180.

obejmuje materiały, które dotyczyły modelu i definicji biblioterapii, druga omawiająca procesy biblioterapeutyczne w odniesieniu do ludzi starych i wreszcie trzecia poświęcona problemom kształcenia i przygotowania do pracy biblioterapeutycznej.

1. Definicja i model biblioterapii.

Problem ten omówiono w dwóch referatach: Franklin M. Berry — „Podstawa naukowa dla odróżnienia modelu biblioterapii wychowawczo-humanistycznej i modelu biblioterapii klinicznej”, oraz Lois Hinseth — „Stosunek biblioterapii do teorii psychiatrycznej”.

Pierwszy z referatów okazał się szczególnie interesujący. Autor przedstawił w nim własną definicję biblioterapii, opartą na jej odrębności w stosunku do innych form terapii. Podkreślił, że biblioterapia jest świadomym procesem działania terapeuty, który aranżując sytuację na podstawie wcześniejszych obserwacji, doświadczeń i wiedzy, próbuje pomagać ludziom wykorzystując w tym celu literaturę. Celem biblioterapii jest pomóc ludziom odnaleźć ich własne idee i uczucia, pomóc im w opuszczeniu szpitala, zmniejszyć ich psychiczną izolację, nauczyć radości życia.

Autor rozróżnia dwa modele biblioterapii: kliniczną i wychowawczo-humanistyczną. Różnica między dwoma modelami zależy, zdaniem autora, od osoby psychoterapeuty i od tego czy występuje on jako terapeuta, czy jako wychowawca. Franklin Berry twierdzi, że tylko osoba

zawodowo zajmująca się psychoterapią może stosować biblioterapię kliniczną. Jeśli zaś wychowawca prowadzi z pacjentami zajęcia jako wolontariusz, może być to terapią dla jej uczestników, ale nie można tego nazwać procesem psychoterapii. Tylko biblioterapia kliniczna jest psychoterapią, zaś biblioterapia wychowawczo-humanistyczna jest tylko pewną formą terapii, formą wychowania poprzez biblioterapię. Podobny pogląd reprezentuje Lois Hinseth. Omawiając stosunek biblioterapii do teorii psychiatrycznych stwierdza, że szczególnie rodzaj terapii harmonizuje ze szczególnym rodzajem biblioterapii, którą tworzy połączenie etologii z psychiatrią. Autorka omawia również schemat podziału literatury według jej przydatności terapeutycznej, w którym dobór literatury jest zależny od celów jakim ma służyć.

2. Biblioterapia dla ludzi starych.

Zagadnieniu temu poświęcono trzy referaty. Dwa z nich dotyczyły praktycznego stosowania biblioterapii wśród ludzi starych, trzeci zaś skupił się wokół osoby biblioterapeuty — praktyka pracującego z seniorami. W referacie: „Biblioterapia ludzi starych w działaniu biblioteki” — Rhea Joyce Rubin rozważyła problem związku biblioterapii z innymi służbami bibliotecznymi. Zdaniem autorki należy odróżniać biblioterapię od poradnictwa czytelniczego. Różnica ta zawarta jest w czterech punktach: potrzeby biblioterapeutyczne stanowią pogłębioną analizę potrzeb użytkowników, biblioterapia jest procesem dłuższym niż poradnictwo czytelnicze, wymaga więcej osobistego zaangażowania w sprawy użytkowników i głębszej znajomości literatury, biblioterapia stosowana przez bibliotekę publiczną jest pracą grupową. Autorka zwraca również uwagę, że znaczenie terminu biblioterapia powinno być rozszerzone na materiały audiowizualne. Rhea Joyce Rubin określa też cele, jakie powinna spełniać biblioterapia w stosunku do ludzi starych, a więc: pomóc im w rozwijaniu uczuć i intelektu, dopomóc w przywołaniu wspomnień o ważnych wydarzeniach z ich życia, nauczyć analizowania uczuć, uwolnić od wrażenia samotności, rozwinąć potrzebę samookreślenia się. Te same cele stawia biblioterapia Clara E. Lack w referacie pt.: „Biblioterapia ludzi starych w praktyce”, w którym opisuje swoją pracę z ludźmi starymi przebywającymi w zakładach rekonwalescencji. Podkreśla ona szczególną sytuację życiową, w jakiej znajdują się ludzie starzy, przebywający w zakładach i ich potrzeby z niej wynikające z rekonwalescencji. Ważne jest, według niej, stworzenie przez biblioterapeutę w grupie, którą się opiekuje, atmosfery przyjaźni. Pomaga to w rozbudzeniu w grupie zainteresowania prowadzonymi zajęciami. Autorka zwraca rów-

nież uwagę na ścisłą współpracę biblioterapeuty z personelem medycznym.

Problemami związanymi z zadaniami biblioterapii wobec ludzi starych zajmuje się również Rhonda Gandel w pracy pt.: „Badania naukowe, które można zastosować w biblioterapii służącej do samookreślenia się ludzi starych”. Zwraca ona szczególną uwagę na tę grupę ludzi starych, którzy po przeżyciu silnego stresu psychicznego (związanego np. ze stratą małżonka lub z zakończeniem działalności zawodowej) znajdują się często na granicy stanów schizoidalnych (brak tzw. samoidentyfikacji); naturalne ludzkie potrzeby miłości i przynależności są w ich przypadku niezaspokojone. Rola biblioterapii polega na dostarczeniu tym ludziom oparcia moralnego, na zaferowaniu nowego modelu życia, który ułatwiłby im realizację tych potrzeb. Przeżycia dostarczone przez literaturę umożliwiają reintegrację osobowości ludzi starych, sprawiają, że życie codzienne zyskuje w ich oczach na wartości. W drugiej części referatu autorka omawia warunki, jakie powinien spełniać bibliotekarz uczestniczący w procesie biblioterapii. Uważa, że przede wszystkim powinien on znać osobę, która chce uczestniczyć w biblioterapii. Jeśli bibliotekarz jej nie zna, jego działalność zaliczana jest do poradnictwa czytelniczego. Ponadto, by w pełni zrozumieć potrzeby osoby starej, bibliotekarz powinien mieć wiedzę z zakresu psychologii dorosłych i psychiatrycznych aspektów starzenia się. Powinien też umieć wybrać i polecić materiały, które mają być przeczytane.

3. Przygotowanie do pracy biblioterapeutycznej.

Problemowi temu poświęcone były dwa wystąpienia. Arleen Hynes w referacie pt.: „Kształcenie biblioterapeutów” opisuje działalność wszystkich organizacji w USA, zajmujących się kształceniem biblioterapeutów. Przedstawia główny profil tych organizacji i realizowane w nich programy studiów. Proponuje przy tym ujednoczenie standardów dla biblioterapeutów dyplomowanych, omawiając je kolejno dla: biblioterapeuty dyplomowanego (C.B. — Certified Bibliotherapist), biblioterapeuty klinicznego (M.C.B. — the Master of Clinical Bibliotherapy) i stopnia najwyższego z możliwych M.D.B. — the Master of Developmental Bibliotherapy.

Autorka analizuje też cechy charakterologiczne potrzebne biblioterapeucie: umiłowanie literatury, zapał i gotowość do pomagania innym w wyborze dzieł literackich, odpowiedzialność i solidność, dyskrecja i łatwość nawiązywania kontaktów. Cechy te pomogą biblioterapeucie w uzyskaniu zaufania swoich podopiecznych.

Podobne cechy wymienia Margaret E. Monroe, omawiając predyspozycje potrzebne do pracy biblioterapeutycznej w referacie pt.: „Kształcenie bibliotekarzy do pracy biblioterapeutycznej”. We wstępie autorka zastrzega, że nie zamierza wytyczać kierunku i programu kursu z biblioterapii dla bibliotekarzy. Próbuje jedynie znaleźć odpowiedź na kilka pytań szczególnie ważnych dla planowania kształcenia kadr bibliotekarskich. Pytania dotyczą kształcenia zawodowego, oświaty dorosłych i kształcenia bibliotekarzy. Wychodząc z założenia, że zajęcia biblioterapeutyczne są jednym z aspektów bibliotekarstwa, kształcenie bibliotekarzy jest odpowiedzialne za przygotowanie bibliotekarzy do tej działalności. Omawiając problem przygotowania zawodowego bibliotekarzy do prowadzenia zajęć z biblioterapii, Margaret Monroe zastanawia się nad dwiema sprawami:

● nad charakterystycznymi cechami działalności biblioterapeutycznej, wyróżniającymi ją z działalności bibliotekarskiej.

● nad instytucjonalnym przyporządkowaniem nauki biblioterapii: czy powinna się mieścić w ramach bibliotekarstwa, czy raczej prawa, pedagogiki lub psychologii? Autorka rozważała również kwestię przygotowania zawodowego kandydatów na biblioterapeutów: czy mogą być nimi studenci czy też raczej powinni to być absolwenci studiów wyższych.

Odpowiadając na pierwsze pytanie p. Hynes twierdzi, że biblioterapeutę musi cechować znajomość psychologii — i to — jej zdaniem, zasadniczo wyróżnia biblioterapię z innych nauk. Zdaniem autorki warunkiem uzyskania biblioterapeutycznych efektów jest prowadzenie badań potrzeb czytelnich oraz badań stanu zasobów bibliotecznych. Udział bibliotekarza w terapii jest uzasadniony tylko wtedy, gdy pracuje on pod kierunkiem doświadczonego terapeuty-praktyka, lub jeśli terapeuta-praktyk jest jednocześnie bibliotekarzem. Czynna terapia bowiem, wydaje się być poza zasięgiem pola bibliotekoznawstwa, powinna więc raczej znaleźć się w programie psychologii klinicznej. Margaret Monroe proponuje dwa rodzaje przygotowania bibliotekarzy do pracy biblioterapeutycznej. Pierwsza propozycja to: rekrutować do bibliotekarstwa osoby posiadające już pewne przy-

gotowanie i doświadczenia w poradnictwie, psychologii, literaturoznawstwie, przyjmować tych, którzy rzeczywiście są gotowi zająć się tymi dziedzinami wiedzy i skupić się na biblioterapii. Druga propozycja to wykorzystanie studiów w szkole bibliotekarskiej na umożliwienie uzyskania dyplomu terapeuty poprzez wprowadzenie do programu wykładów i ćwiczeń praktycznych z zakresu biblioterapii. W dalszej części swego referatu autorka omawia problem nadawania tytułów doktorskich w dziedzinie biblioterapii. Rozprawa doktorska w tej dziedzinie powinna posiadać jej zdaniem główne walory teoretyczne, natomiast dla tych, którzy wybrali działanie praktyczne powinno istnieć roczne studium podyplomowe z interdyscyplinarnym programem studiów. Autorka przedstawia program takich studiów realizowany eksperymentalnie na Uniwersytecie Wisconsin w Madison, przy współpracy Instytutu do Spraw Starzenia się i Życia Dorosłych. Zadaniem programu jest przygotowanie bibliotekarzy do pracy z ludźmi starymi, do stosowania nowego modelu biblioterapii. Tematem obecnie realizowanym jest: rola książek i filmów w obsłudze czytelników starych. Interdyscyplinarny program studiów obejmuje: gerontologię, oświatę dorosłych, nauki społeczne i bibliotekarstwo. Dodatkowe kursy z zajęć grupowych i zdrowia psychicznego są dopełnieniem programu. Ten pierwszy, eksperymentalny program studiów nazwano: Obsługa biblioteczna ludzi starych. Biblioterapia nie jest nowym zagadnieniem dla bibliotekarzy polskich. Jednak dotychczas była ona rozumiana prawie wyłącznie jako pomoc niesiona ludziom chorym przebywającym w szpitalach. Z tego względu materiały z amerykańskiego seminarium wydają się być szczególnie interesujące — zwracają one uwagę na możliwości stosowania biblioterapii w stosunku do nowej grupy ludzi: seniorów. Jest to problem nowy, niespotykany dotąd w naszej literaturze, wart chyba zwrócenia uwagi polskiego czytelnika.

Wydaje się, że równie interesująca jest grupa referatów poświęconych problemom kształcenia bibliotekarzy do pracy biblioterapeutycznej. Jest to problem szeroko dyskutowany również u nas. Materiały amerykańskie mogą być traktowane jako ciekawy głos w dyskusji.

Iwona Łukijanuk

SPRAWY BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA W PRASIE

Ocena majowych kiermaszy. Spotkania autorskie w opinii bibliotekarzy oraz autorów. Wizytówka bibliotek gminnych. O potrzebie korekty sieci wiejskich placówek bibliotecznych. Ofensywność biblioteki — cechą postulowaną.

Majowe Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy i odbywające się w tym okresie warszawskie Międzynarodowe Targi Książki skłaniają naszych publicystów do rozważań na temat sytuacji książki w Polsce i oceny ruchu wydawniczego.

Ewa Morska w artykule „Gutenberg przegrywa?” (*Kurier Polski* nr 103) stwierdza, że majowe kiermasze książki stały się z biegiem lat imprezami nieco paradoksalnymi, bowiem ich atrakcyjność stoi pod wielkim znakiem zapytania w związku ze znanymi trudnościami na rynku księgarskim. Przeciętne nakłady książek wynoszą obecnie 20 tys. egzemplarzy. Mogą więc zaspokoić potrzeby połowy bibliotek, jeśli udałoby się wykluczyć nabywców indywidualnych. E. Morska podaje, że zamówienia bibliotek na nowości wydawnicze realizowane są przez księgarnie w 40—50 procentach. Do niepokojących zjawisk należy zahamowanie rozwoju czytelnictwa. W wielu bibliotekach, szczególnie na wsi, zmniejsza się liczba czytelników, giną małe punkty biblioteczne, wydłuża się droga książki do czytelnika — pisze autorka artykułu dodając, że ten stan rzeczy mogłyby poprawić jedynie wysokonakładowe wydawnictwa. Z dużym zadowoleniem przyjęta została koncepcja masowej serii wydawniczej pn. „Książka dla każdego”. Okazało się, że wydane w tej serii tytuły w stu tysięcy nakładach nie mogły być „dla każdego”, bowiem było ich za mało. Deficyt książki jest tak wielki, że trudno wyobrazić sobie stan pełnego nasycenia, czyli sytuacji, gdy poszczególne tytuły permanentnie utrzymują się na półkach księgarskich — stwierdza E. Morska wyrażając jednocześnie zdziwienie z faktu, iż w 35-lecie Polski Ludowej wydaliśmy więcej niż połowę książek, jakie ukazały się w języku polskim od chwili wynalezienia druku, a jednak podaż książki pozostaje wciąż w rażącej dysproporcji w stosunku do potrzeb. Spotęgowanie tych potrzeb czytelnicznych najbardziej widoczne jest na majowych kiermaszach książki, obleganych przez tysiące potencjalnych nabywców nowości wydawniczych.

Majowym Dniem Kultury, Oświaty, Książki i Prasy towarzyszą liczne spotkania autorskie w różnych środowiskach. Opinie na temat tych spotkań są bardzo różne, niekiedy bardzo krytyczne.

Jacek Wojciechowski w artykule „Wieczory pod dębem” (*Tygodnik Kulturalny* nr 19) omawia — w stylu felietonowym — niektóre formy spotkań autorskich, zastanawiając się nad korzyściami z tych spotkań płynącymi. Co roku odbywa się ponad tysiąc spotkań autorskich, a więc statystyczny mieszkaniec naszego kraju ma szanse przynajmniej raz w swoim życiu uczestniczyć w takim spotkaniu. Tymczasem wokół spotkań autorskich wytworzyła się nie najlepsza atmosfera, dość często nasycona plotkami. Bywają bowiem i takie przypadki, że spotkania są źle przygotowane, a autorzy w pogoni za ich ilością nie mogą dostrzec swoich czytelników. J. Wojciechowski stwierdza, że dobrze przygotowanych spotkań mógłby jeden autor zrealizować w ciągu miesiąca aż trzy, a licząc po siedemset dwadzieścia złotych za spotkanie, można w ten sposób uzyskać miesięcznie równowartość uposażenia sprzątaczk. Stąd spotykamy się z opinią, że zyski pochodzące ze spotkań autorskich mają charakter stypendiów, których społeczeństwo udziela pisarzom. J. Wojciechowski ustosunkował się również do zbiorowych spotkań autorskich, organizowanych najczęściej z okazji dni literatury danego regionu.

Dużo ciepłych refleksji płynących ze spotkań autorskich zawiera felieton Aleksandra Małachowskiego, zamieszczony w rubryce „Pamiętnik współczesny” (*Kultura* nr 18). Autor felietonu stwierdza, że z odbytych wyjazdów i spotkań z czytelnikami pozostał wielki kapitał ludzki. Najmilsze wspomnienia wiążą się z kontaktów z bibliotekarkami, które ciągle zabiegają o poprawę sytuacji lokalowej bibliotek, o nowości wydawnicze, o czytelników. A. Małachowski stwierdza, że nawet skromny magazyn książek w rękach dobrej bibliotekarki może się stać „potężnym bastionem, olbrzymią warownią i stacją misyjną kultury i mądrego rozumienia świata”.

Interesującą wizytówkę trochę większych książnic, bo bibliotek gminnych, przynosi artykuł Anny Bujak pt. „Na przykład Opolszczyzna” (*Trybuna Ludu* nr 97).

Autorka artykułu stwierdza, że najważniejszym ogniwem bibliotekarskiego łań-

cucha są dziś biblioteki gminne, najbliższe czytelnikowi, a więc najbardziej zobowiązane do szerokiego świadczenia usług. Obserwacje bibliotek gminnych woj. opolskiego oraz przeprowadzone tam rozmowy z bibliotekarzami pozwoliły na sformułowanie wniosków dotyczących dalszych kierunków rozwoju bibliotek, a także sprostżeń na temat trudności hamujących ten rozwój. A. Bujas pisze, że z uwag odnoszących się do pracy merytorycznej bibliotekarzy najczęściej powtarza się utyskiwanie na kłopoty wynikające z braku lektur szkolnych i książek dla dzieci. Bibliotekarze skarżą się również na nadmierną ilość konkursów i innych akcji bardzo pracochłonnych, nie przynoszących jednak spodziewanych efektów oświatowych.

Opinię na temat działalności bibliotek gminnych i ich filii wzbogaca artykuł Lecha Scibora-Rylskiego pt. „Biblioteki wiejskie, czyli dreptanie w miejscu” (*Chłopska Droga* nr 25). Autor artykułu pisze, że po okresie bardziej dynamicznego rozwoju tuż po wojnie czytelnictwo na wsi jakby utknęło w martwym punkcie. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest jego zdaniem brak proporcjonalności w rozwoju sieci bibliotecznej. Liczba bibliotek odpowiada bowiem z grubsza podziałowi administracyjnemu kraju, nie uwzględniając niemal zupełnie gęstości zaludnienia poszczególnych sołectw, gmin czy nawet województw. Rodzi to statystyczny paradoks: tereny gęsto zaludnione, o małej liczbie bibliotek, legitymują się najniższymi wskaźnikami czytelnictwa, mimo że placówki tam zlokalizowane pękają w szwach. L. Scibor-Rylski mechanizm ten wyjaśnia następująco: wskaźniki dotyczące liczby czytelników i ilości

wypożyczeń liczone są procentowo do liczby mieszkańców, natomiast nie bierze się pod uwagę przestrzennego zasięgu oddziaływania biblioteki (stwierdzono bowiem, że promień oddziaływania biblioteki nie powinien być większy niż 3 kilometry).

W końcowej części artykułu L. Scibor-Rylski podnosi problem atrakcyjności zawodu bibliotekarza w zestawieniu z innymi zawodami. Warunki pracy oraz określone przywileje stawia pracę nauczycielską znacznie wyżej niż bibliotekarską.

Wiele przykładów świadczących o kłopotach i trudnościach związanych z właściwym wykonywaniem zawodu bibliotekarza podaje Wojciech Jankowerny w artykule „By rzeczywistość dogoniła hasło” (*Tygodnik Kulturalny* nr 13). W artykule tym wykorzystane zostały opinie i informacje dyrektorów wojewódzkich bibliotek publicznych, prezentowane na konferencji w dniach 3—4 marca 1980 roku. Artykuł w swej pierwszej części relacjonuje przebieg batalii bibliotekarzy bydgoskich o zachowanie swego stanu posiadania w zakresie lokali bibliotecznych. W. Jankowerny do najbardziej niepokojących zjawisk w naszym bibliotekarstwie zaliczył dalsze pogarszanie się ich zaopatrzenia. w książki oraz zamykanie lokali bibliotecznych z powodu remontu, urlopów macierzyńskich itp. Wyraża on jednocześnie pogląd, że biblioteka publiczna ma szansę stania się przodującą placówką upowszechniania oświaty i kultury, ale musi stać się bardziej agresywną, zarówno w swej ofensywnej działalności upowszechniającej czytelnictwo, jak też w dopominaniu się o własne prawa, o własny byt i jego zabezpieczenie.

eLBe

KRONIKA KRAJOWA

XXXIV DNI KULTURY, OŚWIATY, KSIĄŻKI I PRASY

W maju 1980 r. odbyły się tradycyjne Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy, których centralna inauguracja odbyła się w dniu 3 maja 1980 r. w Bydgoszczy, gdzie otwarta została nowocześnie wyposażona Księgarnia „Współczesna”. Kalendarz głównych wydarzeń kulturalnych XXXIV Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy obejmował:

- Dzień Bibliotek (3 maja 1980 r.)
- Dzień Literatury Polskiej — inauguracja kiermaszy książkowych (4 maja 1980 r.)
- Dzień Prasy, Radia i Telewizji (5 maja 1980 r.)

- Dni Kultury w Ludowym Wojsku Polskim (5—6 maja 1980 r.)
- Dzień Rzemiosł Artystycznych (10 maja 1980 r.)
- Dzień Muzyki (11 maja 1980 r.)
- Dzień Plastyki — otwarcie Kongresu Upowszechniania Kultury Plastycznej we Wrocławiu (12 maja 1980 r.)
- Dzień Kultury w Osiedlach Mieszkańczych (17 maja 1980 r.)
- Dzień Regionalnych Towarzystw Kultury (18 maja 1980 r.)
- Dzień Domów Kultury i Amatorskiej Twórczości Artystycznej (24 maja 1980 roku.)
- XXV Międzynarodowe Targi Książki w Warszawie (21—26 maja 1980 r.)
- Dzień Działacza Kultury — Święto Kultury Wsi — Dzień Polskiej Sztuki Ludowej i Folkloru (25 maja 1980 r.)
- Dzień Filmu (27 maja 1980 r.)
- Dzień Muzeów, Skansenów i Parków Narodowych — zakończenie XXXIV

Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy (31 maja 1980 r.).

XXV MIĘDZYNARODOWE TARGI KSIĄŻKI W WARSZAWIE

W dniu 21 maja 1980 r. otwarte zostały w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie XXV Międzynarodowe Targi Książki. Wzięło w nich udział 1500 wydawców z blisko 30 krajów. Ogółem na Targach wydawcy zaprezentowali ponad 140 tys. tytułów książek, w tym wiele wydawnictw z dziedziny medycyny oraz sztuki.

WYNIKI KONKURSU NA NAJLEPIEJ WYDANĄ KSIĄŻKĘ 1979 R.

W dniu 20 maja 1980 r. odbyła się uroczystość wręczenia nagród i dyplomów laureatom XXII konkursu Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek na najlepiej wydaną książkę w 1979 r. W konkursie tym wzięło udział 27 wydawnictw, które nadesłały 225 książek. Jury, któremu przewodniczył rektor warszawskiej ASP, prof. Julian Pałka, przyznało 13 nagród głównych. Przyznano również nagrodę za wybitne osiągnięcia w dziedzinie typografii i sztuki książki oraz nagrody specjalne i wyróżnienia. Do konkursu na najwyższy przeciętny poziom produkcji w 1979 r. zgłosiło się 12 oficyn. Jury przyznało nagrodę Wydawnictwom Szkolnym i Pedagogicznym, a wyróżnienia: Państwowemu Instytutowi Wydawniczym, Wydawnictwu Literackiemu oraz Wydawnictwom Komunikacji i Łączności.

WYSTAWA KSIĄŻKI RADZIECKIEJ W WARSZAWIE

Z okazji odbywających się Dni Kultury Radzieckiej w Polsce otwarta została w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie wystawa książki radzieckiej. Wystawa czynna była od 18 do 27 kwietnia 1980 r. Na wystawie zgromadzono ponad 2000 tytułów książek wydanych przez

wydawnictwa centralne i republikańskie. Ekspozowane książki znajdowały się w następujących działach: literatura społeczno-polityczna, literatura naukowo-techniczna, literatura piękna, literatura dla dzieci i młodzieży, publikacje z zakresu sztuki, publikacje z zakresu sportu. Wystawę otwierały książki poświęcone 110 rocznicy urodzin Włodzimierza Lenina.

POSIEDZENIE PLENARNE PAŃSTWOWEJ RADY BIBLIOTECZNEJ

W dniu 10 kwietnia 1980 r. odbyło się pod przewodnictwem prof. dr hab. Witolda Stankiewicza — wiceprzewodniczącego Państwowej Rady Bibliotecznej plenarne posiedzenie PRB. Program posiedzenia PRB obejmował: sprawozdanie z działalności PRB za rok 1979; plan pracy PRB na 1980 r., referat wraz z wnioskami doc. dr hab. Jadwigi Kołodziejskiej nt. „Sieć bibliotek publicznych w nowym podziale administracyjnym”.

XXXV-LECIE BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ W SUWAŁKACH

W dniach 5—6 maja 1980 r. odbyły się uroczystości związane z jubileuszem 35-lecia Biblioteki Publicznej w Suwałkach. Z tej okazji otwarta została Czytelnia Naukowa w Suwałkach. Organizatorami uroczystości jubileuszowych były: Urząd Wojewódzki — Wydział Kultury i Sztuki, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Suwałkach oraz Oddział Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Suwałkach.

WYSTAWA PT. „RODZINA W LITERATURZE”

W dniach od 26 marca 1980 r. do 25 kwietnia 1980 r. czynna była w lokalu Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy, przy ul. Koszykowej 26 wystawa pt. „Rodzina w literaturze”. Wystawę zorganizowały: Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy oraz Główna Biblioteka Pracy i i Zabezpieczenia Społecznego.

L.B.

KRONIKA ZAGRANICZNA

CZASOPISMA A PROBLEM PAPIERU W RFN

Od początku lutego 1980 r. opracowuje się w RFN wykaz czasopism i serii ukazujących się na bieżąco i wydawanych w latach 1975—1979, którego celem jest ana-

liza zużycia papieru, kosztów ich produkcji oraz wykorzystania.

*Nachrichten Dokumentation für
Dokumentation 1980 nr 2*

EURIM 4

W dniach 23—26 marca 1980 r. w Palais des Congrès w Brukseli odbyło się spot-

kanie ponad 230 delegatów z 21 krajów Europy, Australii, Meksyku i Filipin na temat: Innowacje w publikacjach prymarnych. Była to konferencja producentów i użytkowników wydawnictw. Materiały z EURIM 4 będą opublikowane w ciągu bieżącego roku.

Aslib Information 1980 nr 5

EURONET

13 lutego 1980 r. w Strassburgu oficjalnie otwarto sieć ośrodków tworzących na zasadzie współpracy bank informacyjny EURONET. Tymczasem w skład systemu wchodzi centra dostępne dla naukowych, technicznych i ekonomicznych służb informacyjnych: BLAISE (Londyn), DATACENTRALEN (Kopenhaga), DIMI (Kolumbia), ECHO (Luxemburg), EURONET ENQUIRY SERVICE (Londyn), EPO (Haga), FIZTECHNIK (Frankfurt), INFOLINE (Londyn), IRS (Frascati) itp.

Nachrichten für Dokumentation 1980 nr 2

CLEARINGHAUSE DLA BIBLIOTEKARSTWA, DOKUMENTACJI I ARCHIWISTYKI

Przy poparciu UNESCO powstaje eksperymentalny Clearinghaus dla materiałów instruktażowych dotyczących bibliotekarstwa, dokumentacji i archiwistyki. Będzie on zlokalizowany w University of Maryland a administrowany przez FID Committee on Education and Training.

Information Retrieval and Library Automation 1980 nr 11

NOWE CZASOPISMO

Congressional Information Service, Inc. zamierza wydawać w Waszyngtonie miesięcznik Statistical Reference Index. Zawierać on będzie abstrakty publikacji statystycznych wydawanych przez ok. 1000 amerykańskich organizacji handlowych,

zawodowych, wydawniczych, centrów badawczych, agencji państwowych. Większość indeksowanych publikacji jest dostępna przez towarzystwo SRI Microfiche Library.

Information Retrieval and Library Automation 1980 nr 11

PRZEKŁADY LITERATURY OBCEJ W ZSRR

Według danych UNESCO pierwsze miejsce na świecie w wydawaniu przekładów literatury obcej zajmuje ZSRR. Od 1917 r. wyszło tu ponad 75500 książek zagranicznych autorów ze 136 krajów w ogólnym nakładzie 2,2 miliardy egzemplarzy.

Ctenar 1980 nr 4

GROMADZENIE ZBIORÓW W BIBLIOTEKACH NRD

W dniach 5—7 lutego 1980 r. odbyło się spotkanie przedstawicieli Centralnego Instytutu Bibliotekoznawstwa z bibliotekarzami okręgu drezdeńskiego. Przedmiotem spotkania był materiał przygotowany przez Miejską i Okręgową Bibliotekę w Dreźnie, dotyczący stanu księgozbiorów bibliotek miejskich i okręgowych w NRD. W wyniku dyskusji ustalono zasady profilowania poszczególnych typów zbiorów bibliotek a zwłaszcza gromadzenia literatury naukowej i fachowej.

Der Bibliothekar 1980 nr 4

KSIĘGARSTWO W NRD

Centralne problemy handlu książką były głównym punktem dyskusji podczas 5 konferencji poświęconej racjonalizacji księgarstwa w NRD, która odbyła się 28 listopada 1978 w Suhl.

Der Bibliothekar 1980 nr 4

Zofia Kolanowska

A. PRZEPISY OGÓLNE

FUNDUSZ ROZWOJU KULTURY

Uchwała Nr 35 Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 1980 r. w sprawie wojewódzkiego funduszu rozwoju kultury. Mon. Pol. nr 13 poz. 56.

Uchwała określa dochody funduszu oraz jego przeznaczenie — m.in. na zakup wyposażenia placówek kulturalno-wychowawczych, remonty obiektów kulturalno-wychowawczych, udzielanie pomocy w budowie obiektów kulturalnych w ramach podejmowanych czynów społecznych. Ze środków tego funduszu mogą być dofinansowywane fundusze gminne, miejskie i regionalne — przeznaczone na wyż. wym. cele. Uchwała wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, równocześnie traci moc obowiązującą uchwała Nr 148 Rady Ministrów z dnia 24 lipca 1971 r. w sprawie powiatowego funduszu rozwoju kultury (Mon. Pol. nr 41 poz. 259).

GODŁO, BARWY I HYMN PRL

Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Dz. U. nr 7 poz. 18.

Przepisy ustawy określają szczegółowo kształt i układ godła oraz barwy; rodzaje instytucji i miejsca, gdzie należy je umieszczać; a także tekst i zapis nutowy hymnu państwowego oraz okoliczności jego wykonywania lub odtwarzania i zasady zachowywania się obywateli podczas jego wykonywania lub odtwarzania.

KODEKS POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO

Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 marca 1980 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. — Kodeks postępowania administracyjnego. Dz. U. nr 9 poz. 26.

REJESTR TŁUMACZY

Zarządzenie Nr 4 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 19 stycznia 1980 r. w sprawie rejestru tłumaczy. Dz. Urz. Min. Nauki, Szkoln. Wyższ. i

Jest to prawny akt wykonawczy do przepisów uchwały Nr 162 Rady Ministrów z dnia 10 listopada 1978 r. w sprawie wykonywania tłumaczeń tekstów technicznych i innych specjalistycznych na rzecz jednostek gospodarki społecznej (Mon. Pol. nr 37 poz. 141). W załączeniu do zarządzenia podano: „Wykaz specjalności tłumaczeniowych” oraz wzory formularzy stosowanych przy dokonywaniu wpisu tłumaczy do rejestru.

RENTY I EMERYTURY

Zarządzenie Ministra Pracy. Płac i Spraw Socjalnych z dnia 30 kwietnia 1980 roku w sprawie ustalenia wyższej kwoty zarobków nie powodujących zawieszenia prawa do emerytury lub renty. Mon. Pol. nr 13 poz. 58.

Przepisy zarządzenia ustalają kwotę 36 000 zł rocznego zarobku rencisty lub emeryta, jako górną granicę dochodu nie powodującą zawieszenia prawa do renty lub emerytury przy wykonywaniu określonych w zarządzeniu rodzajów prac.

WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH

Uchwała Nr 3 Rady Ministrów z dnia 16 stycznia 1980 r. w sprawie utraty mocy obowiązującej niektórych aktów prawnych ogłoszonych w Monitorze Polskim. Mon. Pol. nr 3 poz. 11.

W załączeniu do uchwały podano wykaz 10 aktów prawnych, które utraciły moc obowiązującą z dniem ogłoszenia tej uchwały.

Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 8 lutego 1980 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów prawnych. Dz. Urz. Gł. Urzędu Statyst. nr 1 poz. 1.

Załączony do zarządzenia wykaz obejmuje opisy 162 aktów normatywnych obowiązujących według stanu na dzień 1 stycznia 1980 r.

B. PRZEPISY BIBLIOTECZNE

BIBLIOTEKI PUBLICZNE

Zarządzenie Nr 26 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 7 grudnia 1979 r. zmieniające zarządzenie w sprawie wynagradzania pracowników obsługi w jednostkach organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez Ministra Kultury i Sztuki za palenie w piecach. Dz. Urz. Min. Kult. i Szt. nr 5 poz. 24.

Zarządzenie Nr 27 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 19 grudnia 1979 r. w sprawie uzupełnienia niektórych tabel stanowisk, kwalifikacji i zaszeregowania pracowników placówek upowszechniania kultury. Dz. Urz. Min. Kult. i Szt. nr 5 poz. 25.

Zarządzenie wprowadza zmiany w tabelach kwalifikacji i zaszeregowania stanowiących załączniki do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 sierpnia 1974 r. w sprawie wynagradzania pracowników placówek upowszechniania kultury, archiwów państwowych i Filmoteki Polskiej (Dz. U. nr 30 poz. 176). Zmiany dotyczą m.in. następujących stanowisk: starszego magazyniera bibliotecznego, magazyniera bibliotecznego, starszego dokumentalisty prac archiwalnych i bibliecznych.

Zarządzenie Nr 23 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 19 października 1979 r. zmieniające zarządzenie w sprawie zasad przyznawania niektórych dodatków do płac dla pracowników zatrudnionych w pla-

cówkach upowszechniania kultury i w FilMOTECE Polskiej. Dz. Urz. Min. Kult. i Szt. nr 4 poz. 18.

Zarządzenie wprowadza zmiany w przepisach zarządzenia Nr 61 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 23 sierpnia 1974 r. w sprawie zasad przyznawania niektórych dodatków do płac dla pracowników zatrudnionych w placówkach upowszechniania Kultury i w FilMOTECE Polskiej (Dz. Urz. Min. Kult. i Szt. nr 6 poz. 45).

WYPOŻYCZANIE MIĘDZYBIBLIOTECZNE

Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 25 marca 1980 r. w sprawie zasad wypożyczenia międzybibliotecznego. Mon. Pol. nr 12 poz. 54.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem 1 maja 1980 r. równocześnie traci moc obowiązującą zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 23 grudnia 1953 r. w sprawie wypożyczenia międzybibliotecznego (Mon. Pol. z 1954 r. nr A-19 poz. 336).

TeZar

Z żałobnej karty

TADEUSZ JEZIORSKI

5 marca zmarł nagle w Warszawie podczas pełnienia obowiązków służbowych Tadeusz Jeziorski, długoletni dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie. Tadeusz Jeziorski związany od 18 lat z bibliotekarstwem lubelskim, przez cały ten czas aktywnie pracował na rzecz rozwoju czytelnictwa, sieci bibliotek i upowszechniania książki.

Urodzony w Kowalkach w woj. bydgoskim od 1954 r. związał swoje życie z Lublinem i Lubelszczyzną, początkowo jako kierownik Wydziału Propagandy Komitetu Wojewódzkiej PZPR a od 1962 r. dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego. Sprawy rozwoju czytelnictwa, dotarcia z książką do jak najszerszych kręgów odbiorców były mu bardzo bliskie, zabiegał o nie nie tylko w swojej działalności zawodowej ale i społecznej. Był aktywnym działaczem Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, członkiem Wojewódzkiego Zespołu Konsultantów i członkiem Sekcji Społeczno-Politycznej oraz Andragogicznej, działających przy Zarządzie Głównym TWP, działał także w innych organizacjach m.in. Towarzystwie Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, Towarzystwie Kultury Świeckiej. Swoje umiejętności i doświadczenia wyniesione z pracy społecznej i zawodowej przekazywał młodym, służąc im zawsze radą i życzliwą pomocą, był lektorem Komitetu Wojewódzkiego PZPR, wykładowcą w Policealnym Studium Bibliotekarskim i Studium Nauczycielskim.

Wyrazem oceny jego pracy były liczne odznaczenia wśród nich: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Medal 30 lecia PRL, Odznaka Zasłużonego Działacza Kultury, Odznaka Zasługi dla Lubelszczyzny, Honorowa Odznaka Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i inne.

Lubelskie środowisko bibliotekarskie utraciło człowieka szczerze zaangażowanego w sprawy rozwoju kultury naszego regionu, życzliwego i prawego. Pozostanie na długo w pamięci tych, którzy go znali i z nim współpracowali.

*Pracownicy
Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej
im. H. Łopacińskiego w Lublinie*

INFORMACJA

Instytutu Książki i Czytelnictwa o realizacji wskaźnika zakupu książek do bibliotek publicznych w 1979 r., ustalonego Zarządzeniem nr 14 Ministra Kultury i Sztuki z dn. 14. II. 1971 r. Informacja ta została opracowana na podstawie rocznych wojewódzkich arkuszy zbiorczych K-b-2/79.

WOJEWÓDZTWO	Na 100 mieszkańców				Obow. wskaźnik wg zarządz.	Różnica od wskaźn.	Niedobór orientac. w tys. wol.
	wolu- miny	czytel- nicy	wypoży- czenia	zakup w wol.			
0	1	2	3	4	5	6	7
Stoł. warszawskie	206	15,4	366	10,1	13,0	-2,9	65,9
Białkopodlaskie	263	20,0	352	18,9	13,0	+5,9	
Białostockie	284	23,0	454	18,7	18,0	+0,7	
Bielskie	254	21,0	393	13,9	18,0	-4,1	33,4
Bydgoskie	275	22,0	422	18,1	18,0	+0,1	
Chełmskie	245	20,4	393	17,6	13,0	+4,6	
Ciechanowskie	289	25,0	467	19,8	20,0	-0,2	0,8
Częstochowskie	216	18,0	369	15,4	13,0	+2,4	
Elbląskie	318	22,4	470	19,6	18,0	+1,6	
Gdańskie	213	18,2	401	13,3	13,0	+0,3	
Gorzowskie	314	25,0	493	17,9	20,0	-2,1	9,4
Jeleniogórskie	271	23,0	429	23,2	18,0	+5,2	
Kaliskie	255	22,3	437	13,9	18,0	-4,1	27,1
Katowickie	189	16,0	355	16,0	13,0	+3,0	
Kieleckie	270	22,0	374	16,5	18,0	-1,5	15,9
Konińskie	264	25,3	449	17,2	20,0	-2,8	12,2
Koszalińskie	273	20,0	384	17,7	13,0	+4,7	
Miejsk. krakowskie	198	16,2	369	10,7	13,0	-2,3	26,4
Krośnieńskie	286	21,4	349	19,7	18,0	+1,7	
Legnickie	227	21,0	436	15,2	18,0	-2,8	12,5
Leszczyńskie	310	27,0	569	23,1	20,0	+3,1	
Lubelskie	225	22,0	393	15,3	18,0	-2,7	24,8
Łomżyńskie	308	27,3	536	23,5	20,0	+3,5	
Miejsk. łódzkie	237	22,0	364	11,9	18,0	-6,1	68,2
Nowosądeckie	278	21,2	407	15,2	18,0	-2,8	17,4
Olsztyńskie	310	24,0	439	18,7	18,0	+0,7	
Opolskie	324	26,0	439	21,5	20,0	+1,5	
Ostrołęckie	273	24,0	363	20,3	18,0	+2,3	
Piłskie	323	21,4	370	20,1	18,0	+2,1	
Piotrkowskie	212	19,4	415	12,7	13,0	-0,3	1,8
Płockie	249	26,0	513	17,7	20,0	-2,3	11,3
Poznańskie	235	25,0	537	15,9	20,0	-4,1	49,8
Przemyskie	302	17,3	288	18,8	13,0	+5,8	
Radomskie	261	19,1	355	14,9	13,0	+1,9	
Rzeszowskie	313	24,3	475	25,5	18,0	+7,5	
Siedleckie	268	24,0	385	18,2	18,0	+0,2	
Sieradzkie	266	28,0	532	17,6	20,0	-2,4	9,4
Skiernewieckie	251	22,4	444	15,3	18,0	-2,7	10,6
Słupskie	245	21,4	364	18,1	18,0	+0,1	
Suwalskie	330	26,3	589	21,9	20,0	+1,9	
Szczecińskie	343	25,1	577	17,9	20,0	-2,1	18,5
Tarnobrzeskie	251	20,0	337	16,6	13,0	+3,6	
Tarnowskie	290	24,0	483	20,9	18,0	+2,9	
Toruńskie	327	22,3	425	16,9	18,0	-1,1	6,6
Wałbrzyskie	281	23,0	445	22,4	18,0	+4,4	
Wrocławskie	303	25,0	505	18,4	20,0	-1,6	6,6
Wrocławskie	258	23,0	524	19,6	18,0	+1,6	
Zamojskie	261	25,0	429	21,7	20,0	+1,7	
Zielonogórskie	289	22,0	363	18,9	18,0	+0,9	
POLSKA	256	21,1	419	16,8	17,0	-0,2	70,4

WROCŁAW 1979

OGÓLNOPOLSKA
WYSTAWA
EKSLIBRISOW
BIBLIOTEK
PUBLICZNYCH

Jan R. Klossowicz

INDEKS 35262

Nakładem Wydawnictwa „Czasopisma Wojskowe”, ul. Grzybowska 77,
00-950 Warszawa, tel. 20-42-85.

Adres redakcji i administracji: Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7
Papier ilustr. V kl. B/1, Obj. 2.00 ark. druk. 3.00 ark. wyd., nakł. 8000
Wojskowa Drukarnia w Gdyni. Zam. 1059. 1980 r. J-1